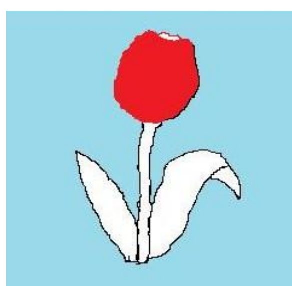

“САКАВІК: КУЛЬТУРА, НАЦЫЯ”

незалежны перыядычны *on-line* часопіс
у падтрымку беларускай культуры
і беларускасьці

№6

Чэрвень 2014

Часопіс заснаваны ў сьнежні 2012 года

Выходзіць раз на тры месяцы

Аттава, Канада

Дарагія сябры!

Часопіс “САКАВІК: КУЛЬТУРА, НАЦЫЯ” заснаваны як незалежнае перыядычнае выданьне, прызначанае для абмеркаваньня праблем беларускай культуры і развіцьця беларускасьці.

Часопіс змяшчае арыгінальныя аналітычныя артыкулы, эсэ, а таксама абгрунтаваныя дыскусіі і каментары па гісторыі, мове, літаратуры, сацыялогіі, традыцыях і іншых пытаньнях, маючых дачыненьне да развіцьця беларускай нацыі.

Беларуская Мова – асноўная мова часопіса, але магчымы публікацыі і на іншых мовах.

Запрашаем да супрацоўніцтва ўсіх зацікаўленых.

Свае матэрыялы дасылайце на chasopis.sakavik@hotmail.com

Аттава, Канада

Зьмест часопіса «САКАВІК» №6, чэрвень 2014

Наступны нумар часопіса выйдзе ў верасьні 2014 года

ПРАБЛЕМЫ НАЦЫЯНАЛЬНАГА БУДАЎНІЦТВА Ў ЧАСОПІСЕ “САКАВІК: КУЛЬТУРА, НАЦЫЯ”

(Прадмова рэдактара да чарговага шостага нумара вэб-часопіса)

Развіцьцю і падтрымцы беларускасьці прысьвечана абсалютная большасьць матэрыялаў часопіса. Рэалізацыя нацыянальнага будаўніцтва немагчыма без асьветы насельніцтва, без распаўсюду глыбокіх гістарычных ведаў, багатай культурнай спадчыны беларускага народа. Натуральна, што часопіс вялікую ўвагу аддае і праблемам беларускай мовы. Той стан у якім апынулася адна з прыгажэйшых і мілагучных славянскіх моў можна назваць толькі жахлівым. І вінаваты ў гэтым, як кіраўніцтва краіны, якое за апошнія 20 год толькі спрыяла яшчэ большаму яе заняпаду, так і самі беларускія людзі. Стан мовы застаецца адной з балючых тэм для беларускай эліты на працягу апошніх ста гадоў, і, відавочна, што, за выключэньнем кароткіх перыядаў адраджэньня, яе стан за гэты час значна не палепшыўся. Тым не менш, лічучы, што мова для нацыянальнага будаўніцтва гэта пастаянная, перманентная праблема №1, на сёняшні дзень, каб нейкім чынам ускалыхнуць беларускі люд, высілкі павінны быць скіраваны і на другія асьпекты выхаваньня і асьветы насельніцтва, і ў першую чаргу на распаўсюд ведаў па гісторыі краіны, на развіцьцё патрыятызму і гонару беларускага народа.

Многія з праблем, якія ёсьць у нацыянальным будаўніцтве ў Беларусі, маюць шмат агульнага з другімі пост-савецкімі краінамі. Вось чаму ў гэтым годзе мы пачалі зьмяшчаць на сайце матэрыялы па актуальных пытаньнях будаўніцтва нацыі ў Латвіі, Казахстане, і канешне ва Украіне. Зноў жа, моўнае пытаньне і ў гэтых краінах стаіць востра, але не так балюча як у Беларусі. Латвія на рэферэндуме адмовілася ад другой дзяржаўнай мовы, рускай; ва Украіне ўжываньне рускай мовы ўзаконена толькі ў некаторых рэгіёнах, а ў Казахстане плануецца, што ў 2025 годзе 95% насельніцтва будзе ведаць і карыстацца казахскай мовай. У нас жа з падачы кіраўніка дзяржавы беларуская мова нічога не вартая: *« ...по-белорусски нельзя выразить ничего великого. Белорусский язык – бедный язык.»*, а дзяржаўныя адносіны да Мовы ў цэлым непазьбежна вядуць не толькі да яе зьнікненьня, а і да паглынаньня і зьнішчэньня самой беларускай нацыі еўразійскай, рускамоўнай культурай. І не важна, што 83.7% насельніцтва пакуль што лічуць сябе “ў душы” беларусамі (паводле Перапісу 2010). Наста Палажанка, у нядаўнім артыкуле ў “Нашай Ніве” (май 2014 г), гаворачы аб паховінах славутага беларускага паэта Генадзя Бураўкіна, задаецца пытаньнем - дзе ж нашы людзі? 11 год таму на паховінах Васіля Быкава былі дзесяткі тысяч людзей. Што здарылася?

Нацыянальная эліта, загнаная ў гета дзяржаўнай палітыкай і абыякавымі адносінамі людзей да беларускасьці, працуе на астраўках-рэзервацыях, дзякуючы ахвярнасьці сапраўдных беларусаў ("кнігарня Логвінаў", мастацая суполка "Пагоня"). Але "І адзін чалавек многа можа!"

Безумоўна, што нацыянальнае будаўніцтва трывае значны супраціў савецкай спадчыны, носьбітам якой засталася Расійская Федэрацыя (РФ). Але калі капнуць глыбей, то гэты супраціў ідзе ад Расійскай імперыі. Расія не хоча даваць волі як сваім шматлікім народам (права аб выхадзе з РФ не закладзена ў Канстытуцыі, прыклад Чачня), так і сваім блізкім суседзям. Страціўшы уплыў на краіны сацыялістычнага лагера, зараз інтарэсы імперскай Расіі скіраваны на кантроль над краінамі СНГ. І асабліва зацікаўлена Расія ў кантролі над Беларусьсю і Украінай. Гэта цікаўнасьць базуецца як на старых міфах, запачатых у часы Пятра І і Кацярыны ІІ, аб пераемнасьці гістарычнай спадчыны Кіеўскай Русі да Расіі і аб трыадзінстве трох славянскіх народаў, так і на геапалітычных інтарэсах. Па-праўдзе, Расія, у параўнаньні з Беларусьсю і Украінай, зусім не славянская краіна. У апублікаваных у мінулым годзе артыкулах (часопіс "САКАВІК" №2, №3) я абгрунтаваў існаваньне ўсходнеславянскай, беларуска-украінскай цывілізацыі, якая істотна адрозніваецца ад еўразійскай (расійскай) цывілізацыі. Сёняшняя агрэсія Расіі ў адносінах да Украіны – гэта практычны доказ антаганістычнага існаваньня гэтых цывілізацый, канфлікт паміж якімі непазьбежны. Шкада, што далейшае іх размежаваньне адбываецца не мірным шляхам і з вялікімі ахвярамі. Але гэты працэс незваротны.

Расія, напаўшы на Украіну, выкарыстоўвае русский язык як матыў і інструмент агрэсіі – гэтай тэме прысьвечаны адзін з артыкулаў сьвежага нумара. У ім паказана неправамоцнасьць выкарыстаньня Расіяй рускай мовы і сваёй "славянскасьці" для навязваньня еўразійскай ідэалогіі Беларусі і Украіне, якія, маючы прызнакі заходняй цывілізацыі, канчаткова фарміруюць новыя нацыі ў эпоху глабалізацыі. Шкада, што Беларусь падпісаўшы дамову аб Еўразійскім саюзе, значна запаволіла перспектыву ўступленьня на шлях, на які зараз прабіваецца Украіна, наш партнёр па ўсходнеславянскай цывілізацыі.

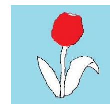
У часопісе прыведзены вынікі двух даследаваньняў, адзін з іх прысьвечаны вызначэньню колькасьці этнічных беларусаў ва ўсім сьвеце, а другі - асаблівасьцям міграцыі беларусаў у Канаду за апошнія 30 гадоў у параўнаньні з краінамі-суседзямі. Разьлікі паказалі, што ў цэлым сьвеце жыве каля 9.5 мільёнаў этнічных беларусаў (амаль 8 млн на радзіме, 1.1 млн у блізкім замежжы і 0.4-0.5 млн у далёкім). Такім чынам, у замежжы жыве каля 1.5-1.6 млн беларусаў, што значна менш чым зараз афіцыйна лічыцца. Адзначана, што беларусы ў параўнаньні з суседзямі найбольш

кансерватыўныя ў міграцыйным плане, што ёсьць пазітыўнай з'явай для нацыянальнага будаўніцтва.

Рэдакцыя вырашыла даць пераклад на рускую мову вядомага артыкула Вацлава Ластоўскага "Што трэба ведаць кожнаму беларусу?". Чаму на рускую мову? Беларуская мова – асноўная мова часопіса, але мы зьмяшчаем матэрыялы на любой мове, калі тэма тычыцца напрамку часопіса (з абавязковай падачай кароткага зьместу на роднай мове). Аднак, рашэньне аб перакладзе Ластоўскага на рускую мову ідзе не ад добрага жыцьця. Па-першае, людзей, якія чытаюць, становіцца ўсё меней. Па-другое, рэаліі такія, што беларусы чытаюць у асноўным рускамоўную літаратуру (на рынку Беларусі 85% кніг друкуецца не на роднай, а на рускай мове). Многія ідэі Ластоўскага, адлюстраваныя ў яго артыкуле, да гэтага часу актуальныя (пераклад даецца не поўнасьцю, а толькі тых яго частак, якія сугучны сучаснасьці). Падыход рэдакцыі такі, што калі перакладам на рускую мову зацікавіцца хаця бы адзін чалавек, які не ўзяўся б чытаць яго па-беларуску, то гэта варта рабіць. Змаганьне мусіць быць за кожнага беларуса, у якога яшчэ можа праснуцца жаданьне не толькі пісаць у анкеце, што ён беларус (магчыма толькі адчуваючы сябе грамадзянінам Беларусі ці сваю тэрытарыяльную прыналежнасьць да краіны), але і паводзіць сябе як беларус.

У гэтым сэнсе, асьветніцкая дзейнасьць, якая ажыцьцяўляецца праз рускамоўную літаратуру, вельмі важная. Да прыкладу, тыя кнігі, што выдаюцца на рускай мове сп. А. Тарасам, знаходзяць свайго чытача. Магчыма там могуць быць акадэмічныя хібы і нават несьці незаўважную шараговаму чытачу "акадэмічную няпраўду" (дарэчы гэтыя хібы могуць быць выпраўлены якраз акадэмікамі), аднак, лепш няхай пабачыць сьвет адна апублікаваная асьветніцкая кніга, чым будуць напісаныя пад стол дзьве акадэмічныя кнігі. Будзем спадзявацца, што дзяржаўная палітыка ў адносінах да беларускасьці хутка зьменіцца і не давядзецца спрачацца на гэту тэму.

На старонкі сайта дадалася яшчэ адна серыя слайдаў "Замкі Беларусі". Пры падрыхтоўцы серыі выкарыстаны даступныя здымкі, малюнкі, зьвесткі, запазычаныя з розных крыніц. Як і раней, апроч матэрыялаў самаго часапіса "САКАВІК: КУЛЬТУРА, НАЦЫЯ" мы размяшчаем на вэб-сайце матэрыялы з другіх крыніц. Усе публікацыі падрыхтаваныя менавіта часопісам ідуць з лагатыпам часопіса:

Усяго найлепшага!

Пётра Мурзёнак

Пётра Мурзёнак: РУССКИЙ ЯЗЫК СУПРАЦЬ НАЦЫЯНАЛІЗМУ БЕЛАРУСАЎ І УКРАІНЦАЎ

Ключавыя словы: русский язык і этнас, нацыяналізм, Беларусь, Украіна

Русский язык - матыў і інструмент агрэсіі

Расія – жандарм для пост-савецкіх краін.

Выкарыстаньне мовы для вырашэньня геапалітычных праблем у наш час неправамоцна.

Руская мова як шырма для прыкрыцьця інтарэсаў апошняй імперыі.

Кароткая даведка:

У 2010 г. 260 млн людзей у сьвеце размаўлялі па руску (3.8% ад насельніцтва планеты).

Руская мова - шостая па ліку людзей, якія размаўляюць на ёй на планеце, пасьля англійскай, кітайскай, хінду\урду, іспанскай і арабскай.

Руская мова адна з 6 афіцыйных моў Арганізацыі Аб'яднаных Нацый: англійская, арабская, іспанская, кітайская, руская, французская.

Рускамоўныя людзі пражываюць у 31 краіне (англамоўныя ў 105 краінах, беларускамоўныя ў 16 краінах, украінскамоўныя -).

Руская мова была адзінай дзяржаўнай мовай у былым СССР і з'яўляецца такой у сучаснай Расіі; другая афіцыйная мова ў Беларусі, Казахстане і Кіргізстане.

З ліку 260 млн рускамоўных, 137.5 млн пражывае ў Расіі, 93.7 млн – у краінах СНД і Балтыі, 12.9 млн - ва Ўсходняй Еўропе і Балканах, 7.3 млн – у Заходняй Еўропе, 2.7 млн – у Азіі, 1.3 млн – на Блізкім Усходзе і Паўднёвай Афрыцы.

Этымалагічнае тлумачэньне і параўнаньне слоў – Русь=Россия, русский=россиянин, русский язык=русский (па нацыянальнасьці), русский=праваслаўны можна знайсьці ў спецыяльных аглядах (Plokhy, 2006; Zakharii, 2002**).** Кожная з вышэйпрыведзеных пар слоў варта напісаньня асобнага артыкула. У маім артыкуле размова пойдзе у асноўным пра разуменьне і ўжываньне слоў “русский язык=русский (па нацыянальнасьці)” грамадзскай супольнасьцю як у сучасным, так і ў гістарычным кантэксьце.

Руская мова нараўне з войскамі ўжываецца зараз супраць Украіны як інструмент для вырашэньня складанага становішча ў якім апынулася Расія. Распад СССР, дзьве расійска-чачэнскія вайны і расійска-грузінская война, падзеньне міжнароднага аўтарытэту, умацаваньне самастойнасьці былых савецкіх рэспублік і страта Расіяй уплыву на пост-савецкія краіны (магчыма за выключэньнем стварэньня саюза паміж Расіяй і Беларусьсю, якое амаль не абмяркоўваецца ў апошні час, а таксама Мытнага і Еўразійскага саюзаў, якія маюць шмат нявырашаных пытаньняў) прывялі кіраўніцтва Расіі да неабходнасьці дэманстрацыі сілы, якую яно вырашыла ўжыць да сваіх бліжэйшых суседзяў.

У сувязі з “возникшей угрозой жизни граждан Российской Федерации и российских военнослужащих, дислоцирующихся в Крыму в соответствии с международным договором” Савет Федэрацыі Расіі дазволіў свайму кіраўніку ўвесьці на Украіну войскі «до нормализации общественно-политической обстановки в этой стране", гэта значыць было дадзена права распачаць вайну. Але Расія захапіла Крым задоўга да гэтага рашэньня, з дапамогай “ветлівых зялёных чалавечкаў” і георгіеўскіх стужак. Цынізм і ілжа, якія суправаджаюць гэту ганебную вайну, уражваюць. Ідзе адкрытае ўмяшаньне Расіі ва ўнутраныя справы суверэннай дзяржавы. Агрэсія пашырылася на іншыя раёны Украіны і зноў жа, прысутнасьць там расійскіх сіл (ваенных, спецыяльных) у радах тэрарыстаў адмаўляецца Расіяй, як гэта рабілася і ў Крыме. Расію ніхто не прасіў умешвацца ва ўнутраныя справы суверэннай дзяржавы, а, па-другое, Расія, разам з ЗША і Вялікабрытаніяй выступалі гарантамі суверэнітэту Украіны ў абмен на вывад ядзернай зброі пасьля развалу Саюза (Мемарандум 1994). Расія брутальна парушыла свае гарантыйныя абавязацельствы, а ЗША і Вялікабрытанія на пачатку вайны выглядалі поўнымі банкротамі і не абаранялі Украіну ў адпаведнасьці з падпісаным мемарандумам.

Падпарадкаваць сабе Украіну і украінскі народ – вось першапачатковая мэта агрэсіі. Без Украіны моц Расіі як унутры саюзаў (Мытнага, Еўразійскага), ці па-за межамі гэтых саюзаў, значна губляецца. Ціск Расіі на Януковіча і яго ўрад у пытаньні падпісаньня ассацыяцыі з Еўрапейскім Саюзам у канцы 2013 г. выліўся ў чарговую рэвалюцыю на Украіне, народ якой ў каторы раз спрабуе вырвацца з абдымкаў імперскай і савецкай спадчыны і знайсьці сваё належнае месца ў сьвеце.

Відавочна, што гэта рэвалюцыя ніяк не ўваходзіла ў планы Расіі і каб выратаваць сітуацыю была прыдумана ілжывая легенда спачатку аб пагрозе для грамадзян Расіі, а пасьля аб пагрозе для рускамоўных. Не рускіх па нацыянальнасьці, і не рускамоўных украінцаў, а менавіта рускамоўных. Неправамоцнасьць выкарыстаньня моўнага пытаньня (абарона правоў рускамоўных) для вырашэньня спрэчных праблем ў цывілізаваных краінах відавочная. Пад выдуманымі прычынамі заяўлена абарона правоў рускамоўных людзей ад фашызму і бандэраўцаў на Украіне. На якой падставе? Рускіх па нацыянальнасьці на Украіне 17.2% (2001). Аб тым, каб адабраць права грамадзян украінскага ўсходу і іншых рэгіёнаў размаўляць па руску размовы ва ўкраінскай дзяржаве ніколі не было. Спрэчкі толькі ў тым ці надаць рускай мове статус дзяржаўнай нараўне з украінскай мовай. Хаця трэба прызнаць, што падчас рэвалюцыйных паседжаньняў Вярхоўнай Рады ў лютым 2014 г. было зроблена пасьпешнае рашэньне (прыпыненае пазьней) аб адмене раней прынятага закона аб рэгіянальным ужываньні рускай мовы, што, дарэчы, ў той жа момант было выкарыстана імперскімі расійскімі сіламі для дальнейшай ілжы і фальшаваньня.

На Украіне паводле апошняга перапісу (2001) налічвалася 8,334,141 рускамоўных грамадзян або 17.2%. Гэта шмат, па колькасьці нават больш чым этнічных беларусаў у Беларусі. Відавочна, што разьлік быў зроблены на "бліц-крыг" і на насельніцтва рэгіёнаў з найбольшай шчыльнасьцю пражываньня рускамоўных (пачалі з Крыму, дзе пражывала не 100%, а 58.5% этнічных рускіх (2001), але не ў Данбасе і Луганскай вобласьці, дзе большасьць складаюць этнічныя украінцы. Тым не менш зараз ідзе агрэсія ў гэтыя вобласьці, Данецк і Луганск, і застаецца пагроза для іншых рэгіёнаў, аж да Львова. Ніхто не верыць больш словам расійскіх лідэраў.

Выкарыстаньне Расіяй "праблемы рускай мовы" для абароны рускамоўных на Украіне не адпавядае рэальным фактам. Як паказана ў нядаўнім артыкуле (О. Гава, 2014) гістарычна і этнічна ўсходнія і паўднёвыя рэгіёны Украіны ніяк не могуць адносіцца да "Новаросіі" ці Расіі. Доля рускіх у Луганскай, Данецкай і Адэскай абласьцях, напрыклад, складае 39%, 38% і 21%, адпаведна, тады як украінцаў - 58%, 57%, і 63%. Такім чынам, больш паловы насельніцтва гэтых рэгіёнаў з'яўляюцца украінцамі і відавочна ніколі не захочуць аб'яднацца з Расіяй, як і большая частка украінскіх грамадзян, рускіх па паходжаньню, якія не захочуць быць у радах "пятай калоны". Як не хочуць такога аб'яданьня рускамоўныя Латвіі і Эстоніі, па крайней меры з іх боку такіх сур'ёзных заяў не было. Праведзеныя рэферэндумы ў Луганскай і Данецкай абласьцях выглядаюць проста смешнымі для нармальных людзей, але не для "зялёных шавіністычных чалавечкаў". Незалежна ад таго на якой хто мове размаўляе, усіх

нязгодных “чалавечкі” могуць прывесьці да парадку, як гэта рабілася ў Заходняй Украіне і Заходняй Беларусі, робіцца ў Чачні, а зараз робяцца спробы прыцясненьня татар і украінцаў у захопленым Крыме. З пастаўкаў узбраеньня і падтрымкай сепаратыстаў і тэрарыстаў Расія ўтварыла “новую Чачню” на ўсходзе Украіны.

Відавочнасьць геапалітычных імперскіх імкненьняў не выклікае сумневу - у выніку гібрыднай, інфармацыйнай і дыпламатычнай вайны адбылася анэксія Крыму і падтрымліваецца сепаратызм ва ўсходняй частцы Украіны. І руская мова адыгрывае ў гэтым аркестры не апошнюю ролю, з'яўляючыся шырмай для эканамічнай, палітычнай і ваеннай агрэсіі. Расійскія шавіністы ўсіх масьцей падключыліся да выкарыстаньня моўнага пытаньня для нагнятаньня напружанасьці, да прыкладу, юмарыст Задорнаў выказаўся пра тое, што “якой жа моцнай павінна быць руская мова, каб выклікаць трэцюю сусьветную вайну”. У такім разе, украінскай мове трэба быць яшчэ мацнейшай, каб вытрымаць і перамагчы расійскую агрэсію.

Рускамоўныя складаюць вялікую частку насельніцтва альбо маюць значны уплыў у другіх пост-савецкіх краінах. Паводле апошніх перапісаў у найбольш небяспечнай сітуацыі могуць знаходзіцца Латвія, дзе пражывае 586,052 рускамоўных людзей або 26.9% ад усяго насельніцтва (2014) і Эстонія – 326,235 або 25.2% (2011). Прапорцыя рускіх у Казахстане крыху меншая 3,793,764 або 23.7% (2009), але насельніцтва гэтай краіны пераважна карыстаецца рускай мовай (дарэчы, мэта ўрада каб да 2020-2025 г. 95% насельніцтва валодала казахскай мовай). Далей па прапорцыі і колькасьці рускіх ідуць: Малдова – 369,896 або 9.4% (2004), Кіргізстан – 514,000 або 9% (2013), Беларусь – 785,084 або 8.3% (2009), Літва – 176,913 або 5.8% (2011), Туркменістан – 204,000 або 4% (2013), Грузія – 67,671 або 1.5% (2002), Таджыкістан – 34, 838 або 0.5% (2010). Можна думаць, што калі Расійская Федэрацыя\расійская імперыя будзе і надалей выкарыстоўваць “рускамоўны” падыход, то пост-савецкія і несавецкія суседнія краіны не змогуць самастойна абараніцца ад падобнай агрэсіі і надзея застаецца толькі на падтрымку больш моцных і ўплывовых сіл сьвету і на ўсталяваньне новага парадку.

Гістарычная праўда і славянскасьць

Расія найменш славянская з трох краін (Беларусь, Расія, Украіна) па прычыне найбольшай ассіміляцыі, а яе пастаянныя прэтэнзіі быць старэйшай сястрой вынікаюць толькі з імперскіх інтарэсаў.

Руская мова выкаростоўваецца як інструмент для паглынаньня іншых народаў, чаму спрыяе адвечная тэрытарыяльная экспансія Масковіі-Расіі.

Пачынаючы з канца 18 стагоддзя, з часоў Кацярыны II, у Расіі падтрымліваецца і распаўсюджваецца міф аб трыадзінстве трох славянскіх народаў: вялікаросаў, маларосаў і беларусаў. Гэты міф базуецца на другім гістарычным міфе аб пераемнасьці гісторыі Кіеўскай Русі да Расіі. Паводле многіх даследаваньняў ёсьць добрыя падставы лічыць пераемнікам Кіеўскай Русі сучасны Кіеў і Украіну, а не Масковію (M. Hrushevsky; Zakharii, 2002; Rud, 2014). Гэтаксама не адпавядае гістарычным фактам роль Масковіі ў аб’яднаньні ўсходнеславянскіх зямель пасьля развала Кіеўскай Русі. Вялікае Княства Літоўскае (ВКЛ), а не Масковія брала пад сваё крыло “рускія землі”. Дзякуючы менавіта ВКЛ беларусы і украінцы былі выратаваны ад ассіміляцыі з цюркскімі народамі і такім чынам зьберагглі патэнцыял для разьвіцьця нацый у мадэрны і пост-мадэрны перыяд. Аднак дзякуючы сваім памерам (тэрыторыя і насельніцтва) Расія сёньня не па праву ўзяла на сябе абавязак быць славянскім ментарам для украінцаў і беларусаў на правах “старэйшай сястры”.

Першапачаткова ўсходнія славяне-рутэны, якія мігравалі ў 5-7 ст. з раёнаў Палаб’я і Карпатаў, засялялі тэрыторыі сучаснай Украіны, Беларусі і Ноўгарадскую зямлю. Пазьней, на сучасных тэрыторыях вакол Кіева і часткова на поўдні Беларусі сфарміравалася старажытная дзяржава - Кіеўская Русь, якая, як моцная дзяржава, існавала з канца 10 ст. і да канца 11 ст. (фармальна Кіеўская Русь існавала да сярэдзіны 13 ст.). Ужо ў часы Кіеўскай Русі, а магчыма і раней пачалося размежаваньне ўсходніх славян, якое адбывалася як па моўнаму прызнаку, так і ў выніку натуральных працэсаў ассіміляцыі падчас міграцыі на новыя тэрыторыі. Усходнія славяне ассіміляваліся з балтамі (сучасныя беларусы), сарматамі (сучасныя украінцы), з угора-фінскімі плямёнамі – мардва, мяшчэра, меря, чудь (сучасныя вялікаросы, падчас першай хвалі ассіміляцыі). Але, ключавым фактарам у размежаваньні ўсходніх славян было нашэсьце манголаў (часопіс “САКАВІК”, 2013,

№2, с.20-26). У часы панаваньня манголаў (1243-1480) вялікаросы ассіміляваліся з імі і яшчэ ў большай ступені гэта адбывалася пасьля развалу Залатой Арды і заваяваньня Масковіяй ў 15-19 ст. вялізных абшараў былых ханстваў Залатой Арды на усход, поўнач і поўдзень, дзе пражывалі цюркскія народы (другая хваля ассіміляцыі). У нашы дні толькі на тэрыторыі Еўразійскага стэпу жывуць многія народы аўтаномных рэспублік Расійскай Федэрацыі (башкіры, мары, мардва, татары, удмурты, чувашы, шматлікія народы Паўночнага Каўказа: адыгейцы, асеціны, балкары, інгушы, кабардзінцы, калмыкі, карачаеўцы, чачэнцы, чаркесы). Такім чынам, ассіміляцыя вялікаросаў са шматлікімі народамі падчас першай і другой хваляў ассіміляцыі была істотнай і яе вынікам стала фармаваньне сучаснага рускага этнаса.

Значна большая ступень ассіміляцыі рускіх ў параўнаньні з беларусамі і украінцамі лёгка праглядаецца. Калі прааналізаваць дынаміку роста колькасьці беларусаў і украінцаў за апошнія пяць стагоддзяў на сучасных тэрыторыях, то бачна, што яна значна адстае ў параўнаньні з рускімі, што можна тлумачыць прамым пераходам людзей іншых нацыянальнасьцяў\народаў\плямён да рускіх. У канцы 15 ст. ў Масковіі налічвалася каля 6 млн жыхароў (з іх па нашых разьліках максімальна магло пражываць 4.8 млн славян (часопіс "САКАВІК", 2013, №2 , с.24), а ў ВКЛ пражывала каля 3.75 млн рутэнаў; такім чынам суадносіны усходніх славян у Масковіі і ВКЛ найбольш магло быць 1.3:1. У прынцыпе такая прапорцыя павінна была б заставацца прыблізна такой жа на працягу вякоў. Аднак, прапорцыя рускіх да беларусаў і украінцаў па перапісу Расіі 1897 г. была ўжо 2:1 , а па перапісу СССР 1989 г. - 3.2:1 (Табліца 1).

Гэтыя два перапісы (1897 і 1989 г.г.) вельмі рэпрэзэнтатыўныя бо праводзіліся амаль на адных і тых жа тэрыторыях. Прырост насельніцтва з 1897 па 1989 гг. ў 2.3 разы (у СССР у параўнаньні з Расіяй) адбыўся ў асноўным за кошт прыросту той часткі насельніцтва, якое вызначала сябе рускімі (у 2.7 разы). Тое, што мова адыгрывала і адыгрывае ў гэтым значную ролю, несумненна; нават У. Даль пісаў: «…на юге сидели славяне, а во всей Великоруссии чухны разных помолений. (…) они обрусели на глазах наших и нынешнее поколение не знает своего языка» (http://stanislaw-nik.livejournal.com/1742.html;http://svyatorus.com/istoriya/2958-istoriya-bez-moskovskih-mifov.html). У канчатковым выглядзе веданьне рускай мовы ў значнай ступені асацыявалася, асабліва ў апошнія два стагоддзі, з нацыянальным самавызначэньнем па формуле: веданьне рускай мовай = рускі па нацыянальнасьці.

Табліца 1. Дынаміка суадносінаў беларусаў і украінцаў да рускіх

	Перапіс 1897 (Расія: 125,6 млн)	Перапіс 1989 (СССР: 286,7 млн)	Прырост (2.3x)
Рускія, млн (%)	55,7 (44.3%)	147,4 (51.4%)	2.7x
Украінцы, млн (%)	22,4 (17.8%)	37,6 (13.1%)	1.7x
Рускія:украінцы	2.5	3.9	
Беларусы, млн (%)	5,9 (4.7%)	8,0 (2.8%)	1.4x
Рускія:беларусы	9.4	18.5	
Беларусы + украінцы, млн (%)	28,3 (22.5%)	45,6 (15.9%)	1.6x
Рускія:беларусы +украінцы	2.0	3.2	
Украінцы:беларусы	3.8	4.7	

Гэта меркаваньне падцьвярджаецца і суадносінамі славянаў да іншых этнічных груп: для Беларусі гэта 30:1, Украіны – 24:1, Расіі 4.8:1 (гл. табліцу 3). На самай справе, суадносіны славян да іншых этнічных груп у Расіі, улічваючы фактар "руская мова = рускі", мусілі б быць яшчэ меншымі. На тэрыторыі Расіі паступова ассімілююцца ці зьнікаюць цэлыя народы, у асноўным угора-фінскія, на землях якіх і пачыналася Масковія (пры гэтым трэба адзначыць значны прырост народаў Паўночнага Каўказа). Так, паводле апошніх перапісаў 1989, 2002 і 2010 гг. у параўнаньні з даваенным часам (перапісы 1926 і 1939 гг.) у некалькі разоў зьменьшылася колькасьць мардвінаў, карэлаў, вепсаў, іжорцаў, няма натуральнага прыросту насельніцтва Чувашыі, Комі, Удмурціі. Без сумневу русіфікацыя адыграла тут сваю ролю. Трэба адзначыць, што ніхто не прыпамінае ўжо такія плямёны як мурома, мяшчэра, меря - некаторыя з якіх зьліліся з усходнімі славянамі яшчэ ў 11-12 ст. і склалі аснову рускага этнасу.

У той час калі колькасьць беларусаў і украінцаў за перыяд з 1897 па 1989 гг. павялічылася на 17,3 млн (з 28,3 да 45,6 млн), колькасьць рускіх прырасла на 91,7 млн. (з 55,7 да 147,4 млн). Працэнт беларусаў і украінцаў за гэты час значна зьменшыўся (з 22.5% да 15.9%), а рускіх нават павялічыўся (з 44.3% да 51.4%), што пры сучаснай тэндэнцыі памяншэньня натуральнага прыросту сярод белага насельніцтва толькі падрымлівае нашы разьлікі і меркаваньні як аб істотнай ассіміляцыі славян са шматлікімі народамі Расіі на працягу некалькіх вякоў, так і аб фармальным залічэньні народаў іншых нацыянальнасьцяў, што размаўляюць па-руску, у катэгорыю рускіх. Суадносіны беларусаў і украінцаў пры тым застаюцца блізкімі.

Можна казаць, што колькасьць рускіх-вялікаросаў-славян па паходжаньню завышана як мінімум у 2-2.5 разы і з трох усходнеславянскіх краін Расія з'яўляецца найменш славянскай. Некаторыя дасьледчыкі лічылі, што рускія нават ня ёсьць славянамі (Paszkiewicz, 1970). Прэтэнзіі Расіі іграць ключавую ролю сярод усходніх славян гістарычна неправамоцныя, а яе спробы ў каторы раз падпарадкаваць беларускі і украінскі народ, выкарыстоўваючы ваенныя, эканамічныя і "моўныя" сродкі, не цывілізаваныя і прадыктаваныя імперскімі інтарэсамі.

Усходнія славяне ўтварылі дзьве розныя цывілізацыі – усходнеславянскую, беларуска-украінскую, і еўразійскую

Беларусы і украінцы – новыя нацыі ў Еўропе, якія складаюць разам усходнеславянскую беларуска-украінскую цывілізацыю.

Сёняшняя вайна паміж Расіяй і Украінай адлюстроўвае істотную розьніцу паміж дзьвюма цывілізацыямі, усходнеславянскай беларуска-украінскай і еўразійскай - розьніцу як гістарычную, так і сучасную ў выбары шляхоў далейшага развіцьця, абумоўленую гістарычнымі, культурнымі і ментальнымі каштоўнасьцямі.

Кароткая даведка (Табліца 2):

	Беларусы	**Украінцы**
Насельніцтва, доля тытульнай нацыі	9.5 млн; 83,7% (2009)	45.5 млн; 77.5% (2001)
Доля рускіх у краіне	8.6% (2009)	17.2% (2001)
Мова (найбольш блізкія славянскія мовы, 84% агульнай лексікі)	Багдановіча, Барадуліна, Быкава, Геніюш, Караткевіча, Коласа, Купалы	Коцюбінского, Стэфаніка, Кобыляньской, Украінкі, Франко, Шаўчэнкі
Колькасьць у сьвеце	9.5 млн (разьлікі аўтара)	37.5 млн на радзіме (2001)
Месца ў Еўропе па насельніцтву	17-е	7-е
Месца ў Еўропе па тэрыторыі	13-е (208,000 кв.км.)	1-е (604,000 кв.км.)
Месца ў сьвеце па індэксу чалавечага развіцьця і ахове здароўя	50-е 72-е	78-е 79-е

Беларусь і Украïна маюць вельмі многа агульнага ў сваім гістарычным развіцьці. Сучасныя краіны, Беларусь і Украïна, пачыналіся на тэрыторыі старажытнай дзяржавы, Кіеўскай Русі, у час яе росквіту ў 10-11 стагоддзях. Ядром сучаснай беларускай дзяржавы было Полацкае княства, а украінскай – Валынска-галіцкае княства. Маскоўскае княства, пачатак сучаснай Расіі, было ўтворана ў 1136 г., гэта значыць на два стагоддзі пазьней за дзяржаваўтвараючыя княствы Беларусі і Украіны. Масковія ўзнікла на перыферыі Кіеўскай Русі пасьля распаду апошняй, і ўсе намаганьні мінулай і сучаснай Расіі даказаць свае прэтэнзіі на Кіеўскую Русь ня маюць ніякіх падстаў. Як ужо упаміналася вышэй, сучасная Украïна і сёньня мае абсалютную перавагу над Масквой у тым, каб называць Кіеў і Кіеўскую Русь сваёй спадчынай.

Значную роль у этнанацыянальным размежаваньні ўсходніх славян, якое пачалося ў часы Кіеўскай Русі, адыграла дыфферэнцыяцыя усходнеславянскіх моў. Дыферэнцыяцыі этнасаў і моў спрыялі шэраг фактараў, такіх як міграцыя і расьсяленьне, прыродныя умовы, ассіміляцыя славян з лакальнымі плямёнамі, міжусобныя войны паміж удзельнымі княствамі, якія фактычна прывялі да распаду Кіеўскай Русі. Існаваў шэраг прычын паводле якіх развіцьцё ўсходніх славян пасьля распаду Кіеўскай Русі пайшло рознымі шляхамі і прывяло на самой справе да фарміраваньня дзвюх цывілізацый – усходнеславянскай, беларуска-украінскай і еўразійскай (расійскай). Гіпотеза аб існаваньні ўсходнеславянскай беларуска-украінскай цывілізацыі была абгрунтавана мной у двух нядаўніх артыкулах (часопіс “САКАВІК”, №2, №3, 2013).

Галоўнымі прычынамі ў размежаваньні гэтых цывілізацый былі, па-першае, мангола-татарскае нашэсьце і, па-другое, ўтварэньне Вялікага Княства Літоўскага (ВКЛ) як аб’яднальніка ўсходнеславянскіх зямель. З’яўленьне ВКЛ было процівагай Залатой Ардзе, яно спыніла рух манголаў, а ў далейшым і рух Еўразійскай цывілізацыі на захад, утворанай у выніку зліцьця Масковіі з астаткамі Залатой Арды і з мноствам пазьней заваяваных зямель на ўсход, поўнач і поўдзень ад Масквы. Кажучы Еўразійская, а не азіяцкая цывілізацыя, маецца на ўвазе яе сучаснае геаграфічнае знаходжаньне. Хаця па мерках канца 18 ст. гэта цывілізацыя знаходзілася ў Азіі, бо граніца Еўропы была перанесена на ўсход да Уральскіх гор у часы Екацярыны ІІ. Екацярына ІІ ў значнай меры спрыяла таксама стварэньню гісторыі Расійскай імперыі і зацьверджаньню міфа аб пераемнасьці гісторыі Кіеўскай Русі да Расіі.

Прынцыповае адрозненьне ўсходнеславянскай цывілізацыі ад еўразійскай ляжыць у характары ўзаемадзеньня з манголамі Залатой Арды. Менавіта характар узаемадзеяньня з манголамі праводзіць геаграфічную, гістарычную і цывілізацыйную мяжу паміж імі. У Табліцы 3 прыведзен шэраг фактараў, якія сьведчаць аб істотнай розьніцы паміж усходнеславянскай і еўразійскай

цывілізацыямі. Гэта працягласьць іх існаваньня, тэрытарыяльны характар расьсяленьня, ассіміляцыя, суадносіны славян (балгары, беларусы, вялікаросы, палякі, украінцы) да іншых этнічных груп і суадносіны вернікаў хрысьціян да вернікаў мусульман. Адным з істотных фактараў, які адрознівае гэтыя цывілізацыі, можна назваць і наяўнасьць прызнакаў заходняй цывілізацыі: адраджэньне, рэфармацыя, контррэфармацыя, вуніятызацыя, асьветніцтва, наяўнасьць еўрапейскіх інстытутаў (соймы, Магдэбургскае права, ратушы), мадэрнае нацыяўтварэньне (Куплевіч, 2013).

Наяўнасьць прызнакаў заходняй цывілізацыі сьведчыць не толькі аб тым, што гэтыя прызнакі існавалі ў мінулым, але і аб тым, што на тэрыторыі ўсходнеславянскай цывілізацыі сутыкнуліся інтарэсы Усходу і Захаду, барацьба паміж якімі, а дакладней паміж ідэямі будаўніцтва грамадства ў адносінах да свабоды, дэмакратыі, прыватнай уласнасьці, ніколі не спынялася. Чым бы не скончылася ваенная правакацыя і інтэрвенцыя з боку Расіі, відавочна, што яна дэманструе істотны і заканамерны разлом, які назіраецца не толькі паміж Усходам і Захадам, а і паміж дзьвюма цывілізацыямі – еўразійскай і ўсходнеславянскай беларуска-украінскай. Канфлікт паміж Расіяй і Украінай практычна пацьвердзіў існаваньне дзьвюх цывілізацый. Тое, што гэты канфлікт пакуль не пашырыўся на Беларусь, не азначае, што гэта не можа здарыцца ў будучым. Агрэсіўны настрой Расіі не дазваляе адкінуць гэту думку, калі мець на ўвазе прамую ваенную інтэрвенцыю і прыклад з Украінай. Тое, што эканамічная агрэсія з боку Расіі і падпарадкаваньне ёю Беларусі адбываецца рэальна не падлягае сумневу.

Нягледзячы на створаныя міфы аб трыадзінстве трох народаў і на савецкую спадчыну падзел усходнеславянскай і еўразійскай цывілізацый непазьбежны, што грунтуецца на рознай гісторыі, культуры, і менталітэту народаў, якія ў іх уваходзяць. Канчатковы вынік і лінія падзелу будзе залежыць не толькі ад магутных сіл, якія знаходзяцца з двух бакоў усходнеславянскай цывілізацыі, але і ад імкненьня, патэнцыялу, і розуму беларускай і украінскай нацый.

Табліца 3. Параўнаньне ўсходнеславянскай і еўразійскай цывілізацый

	Усходнеславянская цывілізацыя	Еўразійская цывілізацыя
Працягласьць існаваньня	больш васьмі стагоддзяў	менш пяці стагоддзяў
Мова	беларуская і украінская (84% вгульнай лексікі)	руская
Тэрыторыя расьсяленьня	істотна не змянялася	павялічылася ў дзесяткі разоў
Ассіміляцыя ўсходніх славян	з балтамі, з сарматамі	з фіна-угорскімі народамі (першая хваля) і цюркскімі народамі (другая хваля)
Суадносіны славян да прадстаўнікоў іншых этнічных груп*	для Беларусі – 30:1 (96.8%:3.2%); для Украіны – 24:1 (96%:4%)	для Расіі – 4.8:1 (82.7%:17.3%);
Суадносіны вернікаў-хрысьціян да вернікаў-мусульман**	для Беларусі – 90:1 (а); для Беларусі – 180:1(б); для Украіны – 27:1	для Расіі – 7:1
Прызнакі заходняй цывілізацыі	+	-

*Разьлікі зроблены на падставе вынікаў перапісу насельніцтва: Беларусь (2009), Расія (2010), Украіна (2001). **Разьлікі зроблены на падставе наступнай інфармацыі: для Беларусі – (а) Bureau of Democracy, Human Rights and Labor. International Religious Freedom Report 2010. Belarus. U.S. Department of State; (б) Республика Беларусь в зеркале социологии. Сборник материалов социологических исследований за 2011 год. — Минск: Бизнесофсет, 2012б с. 44. — ISBN 978-985-6939-42-9; для Украіны – “РЕЛІГІЯ І ВЛАДА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОВІДНОСИН”. Інформаційно-аналітичні матеріали до Круглого столу на тему: “Державно-конфесійні відносини в Україні, їх особливості і тенденції розвитку”(2010). http://www.razumkov.org.ua/upload/prz_2011_Rlg_smll.pdf; для Расіі – Атлас религий и национальностей России (2012). Данные социологического исследования: http://ru.wikipedia.org/wiki; исследовательская служба «Среда», www.sreda.org

Развіцьцё дзьвюх нацый ва ўмовах рускамоўнага прэсінга

Беларуская і украінская нацыі разьвіваюцца.

Гістарычная блізкасьць лёсаў абедзьвух нацый і агульная цывілізацыйная прастора вымагаюць ад Беларусі і Украіны дапамагаць адзін аднаму ў сваім развіцьці.

Непрадказальныя падзеі, якія адбываюцца на нашых вачах, хвалююць не толькі беларусаў, найбліжэйшых і родных па духу суседзяў Украіны, але і ўсіх людзей, для якіх ідэі свабоды стаяць на першым месьце і не з'яўляюцца прадметам гандлю, ілжы, і двайных стандартаў. Зьдзяйсняецца неверагодная на першы погляд рэч, калі на нядаўнюю сястру Украіну вераломна напала "старэйшая сястра", Расія. Неверагоднасьць падзеі заключаецца ў тым, што вайна ідзе паміж народамі, якія яшчэ нядаўна складалі аснову былога СССР. Якія наступствы гэтай вайны чакаць для Беларусі, Украіны і для сьвета ў цэлым?

Нягледзячы на вельмі трывожную і неадназначную сітуацыю на Украіне, у гістарычнай перспектыве развіцьцё дзьвюх нацый, беларускай і украінскай, трэба разглядаць аптымістычным. У гэтым аптымізме бачацца два асьпекты – унутраны і зьнешні. Унутраны аптымізм вызначаецца гатоўнасьцю грамадства Беларусі і Украіны да пераменаў. Што тычыцца украінскага грамадства, то яно двумя рэвалюцыямі за апошняе дзесяцігоддзе даказала сваё імкненьне рухацца наперад. Што да беларускага грамадства, то выглядае, што яно яшчэ недастаткова падрыхтавана ўвогуле. Тым не менш, тэарэтычная верагоднасьць пабудовы нацыянальнай дзяржавы ў Беларусі існуе ("Сакавік", №1, 2013, с. 4-11), і яе рэалізацыя ў значнай меры будзе залежаць ад сітуацыі на Украіне ("Сакавік", №1, 2013, с. 17).

Зьнешні асьпект абумоўлены працягам барацьбы паміж Усходам і Захадам. Барацьба паміж Усходам і Захадам, на мяжы якой знаходзяцца і беларуская, і украінская дзяржавы, ніколі не прыпынялася. Зараз фронт гэтай барацьбы праходзіць па Украіне, якая можа скончыцца нават падзелам украінскай дзяржавы. Калі б гэтыя падзеі адбываліся ў цывілізаванай форме, то можна было б прагназаваць зьберажэньне статус-кво з паступовым станаўленьнем дэмакратычнай Украіны, нягледзячы на тое, што ментальнасьць людзей у рэгіёнах Украіны істотна розьніца. Чым далей зацягваецца процістаяньне, тым больш варожымі становяцца выказваньні; «усходнікі» з Украіны кажуць, што трэба будаваць кітайскую сьцяну паміж «дзьвюма» ці нават трыма Украінамі. Толькі ў якім месьце яе трэба будаваць

ніхто не ведае. У ходу ідуць псіхалагічныя фактары вайны, знаёмыя з савецкіх часоў: свой-несвой, нашы-ворагі, камуністы-фашысты, сталінцы-бандэраўцы, размаўляеш на роднай мове-неразмаўляеш. Відавочна, што без зьнешняга ўздзеяньня украінцы, праз дыялогі, круглыя сталы, дамовіліся б. Але Расія са сваімі меркамі выключнасьці ў сваім разуменьні сьвету навязвае свае рабскія правілы жыцьця, якія зьнешне, пад «ветлівай маскай зялёных чалавечкаў», хоча прадставіць як добрыя намеры, пры гэтым не пытаючыся у гаспадароў дома, куды яны брутальна ўварваліся.

Безумоўна, ўсе гэтыя развагі ў поўнай меры адносяцца да Беларусі. Нават калі ўявіць, што кіраўніка дзяржавы зьвядуць "ветлівыя зялёныя чалавечкі", то трэба ўсьведамляць, што ўся сёняшняя структура і тэрыторыя Беларусі ў значнай ступені знаходзіцца пад ваенным кантролем Расіі. Верагодней за ўсё, што другой партызанскай вайны беларусы не прымуць і не вытрываюць. Дадайце сюды нядаўна апублікаваны спіс 19 прарасійскіх арганізацый "пятай калоны" ў Беларусі (Лялькоў, 2014). Ніхто не адмаўляе права на існаваньне арганізацый, створаных нацыянальнымі меншасьцямі. Але гэта зноў жа пры ўмове іх дзейнасьці ў цывілізаваных умовах. Няма ніякіх гарантый, што пры падтрымцы грознага суседа ўсе яны дружна не выйдуць дапамагаць "зялёным чалавечкам" выбіраць губернатара "Северо-Западного Края".

Такім чынам, умовы для будаўніцтва беларускай нацыі, калі мець на прыкладзе агрэсію Расіі ў адносінах да Украіны, значна пагоршыліся. Пры гэтым трэба мець на ўвазе уплыў рускай мовы, які праяўляецца як знутры, так і звонку. Значная частка насельніцтва Беларусі і Украіны карыстаецца дома рускай мовай (каля 70% і 40-60%, адпаведна). Дадайце сюды зьнешнія сродкі расійскай масавай інфармацыі (тэлебачаньне, радыё, зоркі расійскай эстрады), каб уявіць прэсінг скірававаны на "уніфікацыю" беларускага і украінскага народаў і зьнішчэньне іх самабытнасьці. Як прыведзена ў папярэднім раздзеле такі прэсінг прыводзіць да зьнікненьня ці паступовага выміраньня цэлых народаў. Вядома, гэта не адбываецца аднамомантна, і займае цэлыя стагоддзі. Вось чаму каб спыніць зьнікненьне беларускай і украінскай нацый патрэбна рабіць неадкладныя высілкі.

Нядаўняя заява кіраўніка дзяржавы, прыведзеная ніжэй нічога не вартая і разьлічана няведама на каго: «Вялікая руская мова будзе развівацца ў Беларусі таксама як і наша родная беларуская мова. Калі мы перастанем гаварыць па-руску, мы страцім розум. Калі мы развучымся гаварыць на беларускай мове, мы перастанем быць нацыяй» («Наша Ніва», 22 красавіка 2014). Каб жа гэта было сказана 20 год таму назад, калі гэты кіраўнік прыйшоў да ўлады і каб нешта рабілася ў гэтым накірунку ў адпаведнасьці з гэтым выказваньнем!? Аднак мы памятаем зусім іншыя словы

кіраўніка з таго часу: «*Люди, которые говорят на белорусском языке, не могут ничего делать, кроме как разговаривать на нем, потому что по-белорусски нельзя выразить ничего великого. Белорусский язык – бедный язык. В мире существует только два великих языка – русский и английский»* (“Народная газета”, 1 лютага 1995 года). Значная эканамічная залежнасьць і разьмяшчэньне расійскіх войскаў на беларускай зямлі – вось што характарызуе сёньня стан краіны. Гэта азначае, што за 20 год Беларусь, з дапамогай першага кіраўніка дзяржавы, зьнішчаючы лепшае беларускае, дабілася суверэнітэту пад пратэктаратам Масквы. Гэтакі Беларусістан.

Напрасна кіраўнік Беларусі цешыцца, што амаль усе беларусы размаўляюць па руску і таму не варта баяцца расійскай агрэсіі, як гэта адбываецца ў адносінах да Украіны. Але ж менавіта рускамоўнасьць і была адным з матываў агрэсіі на Украіне. Відавочна, што небясьпека для ўсходнеславянскай цывілізацыі і для беларускай і украінскай нацый ідзе з усходу, а не з захаду. Каля 1.4 млн беларусаў (з агульнай колькасьці жыхароў у 2.9 млн) загінулі толькі ў войнах з Масковіяй (1654-1657), у 30-40-я гады мінулага стагоддзя зьнішчана большая частка беларускай эліты. Ці можна перакрыць страты ў мінулым горам і стратамі апошняй вайны, якую толькі і помняць у Беларусі? Справа не ў супрацьпастаўленьні беларускага і украінскага народаў, і народаў РФ, а ў тым, каб яны мелі магчымасьць жыць у свабодных краінах і паважалі выбар сваіх суседзяў. Відаць планы ў кіраўніка дзяржавы не скіраваны на нацыянальнае будаўніцтва, бо як выглядала (не першы раз) ў нядаўнім інтэрв'ю з Ксеніяй Сабчак (май 2014), кіраўнік усё яшчэ не бачыць нацыянальнай ідэі з-пад «шапкі манамаха (адзін раз ужо крадзенай)». Хацелася б, каб за фразамі аб мове і нацыі была не толькі вымушаная рыторыка, але і рэальныя дзеяньні. Пакуль што, Беларусь, падпісаньнем дамовы аб Еўразійскім Саюзе, лезе ў пашчу дракону, якому патрэбны новыя і новыя ахвяры.

Тым не менш не варта траціць надзею. Гісторыя развіваецца паступова. Імперыя адступае і агрызаецца. Вырвацца з расійскага і савецкага плену вельмі цяжка. Людзі, што змагаюцца за сапраўдны суверэнітэт без разбору ганьбацца, празываюцца на Украіне бандэраўцамі, на Беларусі – бэ-нэ-эфаўцамі ці фашыстамі. Замест стваральнай працы па паляпшэньню жыцьця народаў Расійскай Федэрацыі працягваюцца гульні “ў рускіх і немцаў альбо нашых і ворагаў” у выглядзе беларуска-расійскіх вайсковых вучэньняў, рэалізуецца новая форма захопніцкай вайны, названая гібрыднай, на Украіне, зноў будуецца «Берлінская сьцяна».

Расія сваёй агрэсіяй у адносінах да Украіны паказала свой Еўразійскі твар. Відавочна, што гэта агрэсія надоўга паставіць крыж на ўтварэньні “славянскіх” саюзаў. У нармальных умовах “Славянскія базары” патрэбны для развіцьця дружбы

паміж народамі, але калі яны становяцца інстументамі ў палітыцы, то ўрэшце яныператвараюцца ў сцэну для пошукаў ворагаў ці прыхільнікаў, як гэта адбываецца на конкурсах Еўрабачаньня, ці як гэта адбывалася ў перыяд халоднай вайны. Апошняя вайна скончылася 70 гадоў таму назад. Як быццам жывём у мірны перыяд. Аднак, успомнім колькі спробаў было ў Цэнтральнай і Ўсходняй Еўропе здабыць свабоду ў краінах, што знаходзіліся пад акупацыяй СССР: ГДР (1953), Венгрыя (1956), Польшча (1956), Чэхаславакія (1967) - усе яны былі брутальна падаўлены. Для многіх з упамянутых вышэй краін сітуацыя кардынальна памянялася. Аднак, імперскія напады не спыніліся: аб'яўленьне незалежнасьці Чачні ад Расіі ў 1991 г. скончыліся двумя кровапралітнымі войнамі і чарговым заваяваньнем Чачні (1994-1996, 1999-2009), толькі ўмяшаньне заходніх краін спыніла захоп Грузіі Расіяй (2008). І вось зараз Украіна (2014).

Каб апраўдаць сваю агрэсіўнасьць у Расіі прыдумываюць прыгожыя тэрміны, такія як "принуждение к дружбе" (Грузія, 2008), "вежливые люди" \ "зялёные чалавечкі" і "защита прав русскоязычных" (Украіна, 2014). Не выключана, што расійская агрэсія можа не скончыцца толькі захопам Крыма і ўсходніх рэгіёнаў Украіны. Хвалююцца балгары, пагражаюць румынам, латышам, эстонцам – народам якія спазналі ГУЛАГі і усе любаты рабскага стану. Менавіта гэтыя краіны, якія знаходзяцца бліжэй да Расіі, трубяць на ўвесь сьвет аб пагрозе для свабоды і дэмакратыі, у адрозненьне ад заходніх краін, якія пакрысе толькі пачынаюць разумець, што адбываецца, і што ім пагражае.

Відавочна, што для таго каб адбіцца ад агрэсіўнага суседа патрэбна дапамога. Гэта не значыць, што Украіна і Беларусь павінны адразу ўступіць у НАТО. Саюзнікі патрэбны для таго, каб стварыць умовы для дэмакратычнага развіцьця краін, якія да гэтага імкнуцца. Здаецца такое разуменьне пачынае ўзнікаць на Захадзе, за выключэньнем некаторых правых (Ле-Пэн, Францыя), якія па нейкіх прычынах падрымліваюць ідэі Пуціна аб "федэралізацыі Украіны ??!! Цікава было б пабачыць, як бы яны адказвалі на прапановы Вялікабрытаніі аб федэралізацыі Францыі, да прыкладу, даць максімум федэральнай самастойнасьці Брэтані ці Гасконі … Відавочна, што "правыя французы" хуценька б згубілі свае 26% на выбарах у Еўрапарламент-2014.

Але якой бы ні была патрымка з захаду, Беларусі і Украіне трэба быць разам і працаваць разам. Улічваючы гістарычную блізкасьць лёсаў абедзьвюх краін і агульную цывілізацыйную прастору, роль Беларусі ў абароне інтарэсаў Украіны магла бы быць значна большай. Аднак кіраўніцтва Беларусі заняло больш чым

нейтральную пазіцыю, каля меркаваць па галасаваньню супраць рэзалюцыі ААН, якая асуджала агрэсію Расіі ў адносінах да Украіны; *de facto* Беларусь прызнала анэксію Крыма Расіяй. Падтрымка Беларусі з Украіны пасьля перамогі рэвалюцыі будзе таксама найважнейшай. Сітуацыя будзе паляпшацца для абедзьвюх краін - гэта паступовы і непазьбежны працэс.

Спасылкі

Гава Олег Історія "Новоросії" та її етнічний склад у XIX сторіччі. *Украинская правда*, 10 мая 2014

История без московских мифов http://svyatorus.com/istoriya/2958-istoriya-bez-moskovskih-mifov.html

Лялькоў Ігар Пятая калона: хто рыхтуецца да сустрэчы «зялёных чалавечкаў» у Беларусі. *"Наша Ніва"*, 11 мая 2014

Мурзёнак Пётра Шляхі да нацыянальнай дзяржавы. *Часопіс "САКАВІК", №1, сакавік 2013*

Мурзёнак Пётра Ці быў Рурык у Полацаку? Гісторыя сучаснай Беларусі і Украіны як вынік сутыкненьня ўсходнеславянскай і еўразійскай цывілізацый *Часопіс "САКАВІК", №2, чэрвень 2013*

Мурзёнак Пётра УСХОДНЕСЛАВЯНСКАЯ БЕЛАРУСКА-УКРАІНСКАЯ ЦЫВІЛІЗАЦЫЯ. ГІПОТЭЗА І ФАКТЫ *Часопіс "САКАВІК", №3, верасень 2013*

Hrushevsky, Mykhaylo. Istoriya Ukrayiny-Rusy (History of Ukraine-Rus'). Vol I: From Prehistory to the Eleventh Century. Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 1997

Nikołajewśkyj Stanisław ЯЗЫК РУСИ, МОСКОВИИ И ВЕЛИКОГО КНЯЖЕСТВА ЛИТОВСКОГО http://stanislaw-nik.livejournal.com/1742.html

Paszkiewicz, Henryk. Are the Russians Slavs? Rome– London: Institutum Historicum Polonicum. Societas Poloniac Scientiarum,1970.

Plokhy Serhei The Origins of the Slavic Nations: Premodern Identities in Russia, Ukraine and Belarus. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

Rud Victor Russia's War on Ukraine. March 5, 2014. http://www.aim.org/special-report/russias-war-on-ukraine/

Zakharii Roman A review of modern historiography and major sources on Varangian controversy and other Scandinavian concepts of the origins of Rus'. The University of Oslo, Autumn 2002. https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/26680/7245.pdf?sequence=2

Piotra Murzionak: RUSSIAN LANGUAGE AGAINST NATIONALISM OF BELARUSIANS AND UKRANIANS

(abstract, magazine "SAKAVIK", June 2014, issue 6, pp. 7-24)

Russian language is used as a motive and a tool of aggression in Ukraine along with military means. Given the considerable spread of daily use of the Russian language in Ukraine and Belarus, as well as external linguistic, cultural, economic and military pressure of Russia, how the construction of nation-states in these conditions is being seen?

This paper discusses the definition of Russian language versus word "russian=русский (by nationality)", slavyanskasts (belonging to Slavs) of Russian ethnic group, the difference between the East Slavic and Eurasian civilizations, as well as prospects for the development of the Belarusian and Ukrainian nations under Russian pressure.

Пётра Мурзёнак: КОЛЬКІ БЕЛАРУСАЎ ЖЫВЕ Ў ЦЭЛЫМ СЬВЕЦЕ

Па падліках, прыведзеных у часопісе “САКАВІК” (№1, сакавік 2013, с. 12-13), у блізкім замежжы жыве каля 1.1 млн беларусаў. Мэтай дасьледаваньня было вызначыць колькасьць беларусаў у далёкім замежжы і ў цэлым сьвеце.

Колькасьць беларусаў у краіне і ў блізкім замежжы

У артыкуле, прадстаўленым у часопісе “САКАВІК” (№1, сакавік 2013, с.12-13), прыведзены дадзеныя перапісаў аб колькасьці беларусаў у блізкім замежжы: у Расіі ў 2010 г. пражывала 521 тыс. беларусаў, ва Украіне - 296 тыс. (2012), Латвіі - 68 тыс. (2011), Казахстане - 66 тыс. (2009), Польшчы 46 тыс. (2012), Літве 36 тыс. (2011). У астатніх пост-савецкіх рэспубліках у гэты перыяд агулам пражывала ўсяго каля 20 тыс. беларусаў, з іх каля 15 тыс. у Эстоніі і 1.5 тыс. у Малдове. Такім чынам, у суме гэта складае каля 1.1 млн. Для параўнаньня, у рэспубліках былога СССР, паводле перапісу 1989 г., пражывала 2.05 млн беларусаў, г.зн. за 20 апошніх год колькасьць беларусаў у блізкім замежжы зьменшылася ў два разы. Прычынамі гэтаму былі як адмоўны натуральны прырост (характэрны для краін з пераважна белым насельніцтвам), так і вяртаньне на радзіму ці міграцыя ў далёкае замежжа.

Сьведчаньнем вяртаньня беларусаў на радзіму з’яўляюцца зьвесткі аб зьменах колькасьці насельніцтва ў самой Беларусі: так, за 20 год (1989-2009) колькасць рускіх скарацілася на 557 тыс., украінцаў – на 132 тыс., палякаў – на 123 тыс., яўрэяў - на 99 тыс.; тым не менш, колькасць беларусаў за гэты час не зьменшылася, і нават крыху павялічылася, з 7.9 млн у 1989 г. да 8.0 млн у 2009 г. Па дадзеных Белстата (A. Bobrova et al., 2012) у Беларусь у 1991-2009 г.г. прыехала 718 тыс. чалавек, а выехала 463 тыс., г.зн. прырост склаў каля 255 тыс. чалавек. Вынікам гэтых міграцыйных працэсаў стала павышэньне долі этнічных беларусаў у краіне з 77.9% (1989) да 83.7% (2009), пры зьмяншэньні агульнай колькасьці насельніцтва з 10.2 млн да 9.5 млн, адпаведна. Падобныя працэсыназіраліся і на Украіне, доля украінцаў складала 72.5% у 1989 г. і 77.8% у 2001 г. (па выніках апошняга перапісу), пры зьмяншэньні агульнай колькасьці насельніцтва з 51.5 млн да 48.4 млн, адпаведна. Для параўнаньня колькасьць рускіх у Расіі за гэты ж перыяд зьменшылася са 119.9 млн (1989) да 111 млн (2010) (81.5% і 80.9% ад агульнай колькасьці насельніцтва ў 147.3 млн і 142.8 млн, адпаведна).

Разлікі колькасьці беларусаў у далёкім замежжы

Дакладных звестак аб колькасці беларусаў у далёкім замежжы няма. Як упаміналася вышэй, па афіцыйных зьвестках з Беларусі выехалі ў 1991-2009 гг. 463 тыс. чалавек, аднак, дакладных лічбаў аб тым, хто яны былі па этнічнай прыналежнасьці і ў якія краіны падаліся, знайсьці не ўдалося. Паводле дадзеных Беларускага Інстытута Навукі і Мастацтваў (ЗША) у канцы другога тысячагоддзя ў ЗША магло пражываць каля 600-650 тыс. беларусаў па паходжаньню (V. Kipel). Аднак, паколькі частка беларусаў старой эміграцыі запісываліся ў палякі, расейцы, другая - ассімілявалася з жыхарамі краіны пражываньня, то колькасьць і этнічнае паходжанньне іх нашчадкаў ў далёкім замежжы вызначыць вельмі складана. На сайце Згуртаваньня Беларусаў Сьвету "Бацькаўшчына" падаецца інфармацыя аб тым, што ў канцы 20-га - пачатку 21 стагоддзяў па-за межамі Беларусі, г.зн. у далёкім і блізкім замежжы, жыло каля 3.5 млн чалавек. Аднак, на маю думку, гэтыя лічбы завышаныя, калі ўлічыць прыведзеныя вышэй зьвесткі аб колькасьці беларусаў у блізкім замежжы, 1.1 млн чалавек; відавочна, што ў далёкім замежжы іх павінна быць меней.

Мы правялі разлікі колькасьці беларусаў у далёкім замежжы на падставе даступнай статыстычнай інфармацыі ў некаторых краінах і перанесьці затым гэтыя разлікі на тыя краіны, дзе тэарэтычна можа пражываць большасьць беларусаў-мігрантаў. Відавочна, што гэтыя разлікі дастаткова прыблізныя і магчыма не улічваюць дынаміку і іншыя асьпекты працэсаў міграцыі, аднак, для чытачоў і магчыма для спецыялістаў, гэта можа быць цікавай і карыснай інфармацыяй.

Для падлікаў выкарыстана наступная методыка: колькасьць беларусаў на год перапісу, пералічвалася на 10 млн насельніцтва краіны (ЗША, Канада, Чэхія), а затым атрыманыя лічбы пералічваліся на колькасьць насельніцтва ў краінах сьвету, у якіх з найбольшай верагоднасьцю маглі бы жыць беларусы (Табліца 1). У спіс краін сьвету ўключаны: Аргентына (40.1 млн жыхароў паводле апошняга перапісу), Аўстралія (23.3 млн), ЗША (317.4 млн), краіны Еўропы (594.2 млн), Ізраіль (8.1 млн), Канада (35.3 млн), Новая Зеландыя (4.5 млн), з агульнай колькасьцю жыхароў у 2013 г. каля 1 млрд 23 млн (у 2000 г. у гэтых жа краінах налічвалася каля 960 млн жыхароў).

Як бачна з Табліцы 1, колькасьць беларусаў у сьвеце ў 2000-2001 гг., паводле разлікаў зробленых для ЗША і Канады, магла складаць прыблізна ад 130 да 160 тысяч. Паводле афіцыйных перапісаў, у ЗША пражывала ў 2000 г. 38.000 беларусаў (U.S. Census 2000), у Канадзе ў 2001 г. – 5110. За 10 наступных год колькасьць беларусаў у Канадзе вырасла да 15,615 чалавек (National Household Survey, 2011).

Пералік, зроблены на падставе колькасьці беларусаў у Канадзе ў 2011 г., дае колькасьць беларусаў у сьвеце каля 465 тыс. Гэтыя лічбы супадаюць з разлікамі па Чэхіі – каля 409 тыс. Паводле ацэнак Міністэрства ўнутраных справаў, у Чэхіі налічваецца крыху больш за 4 тысячы беларусаў. Трэцяга ліпеня 2013 беларусы ў Чэхіі афіцыйна прызнаныя нацыянальнай меншасьцю. Паводле неафіцыйных зьвестак у Чэхіі налічваецца 2 тыс. беларусаў з чэскімі пашпартамі і яшчэ 5 тыс. – без грамадзянства гэтай краіны (K. Kascian, *29 лістапада 2013, Polskie Radio dla zahranicy*). Трэба адзначыць, што і Канада, і Чэхія, па сваёй міграцыйнай палітыцы, гэта бадай найбольш спрыяльныя краіны для міграцыі беларусаў.

Табліца 1. Разьлікі колькасьці беларусаў у далёкім замежжы

Краіна	**Колькасьць жыхароў**	**Колькасьць беларусаў у краіне**	**Пералік на 10 млн насельніцтва краіны пражываньня**	**Пералік на колькасьць насельніцтва у краінах магчымага пражываньня**
ЗША (2000)	281,421,906	38,000	1350	129,735
Канада (1991)*	27,945,000	2,830	1013	91,143
2001	31,021,000	5,110	1647	158,277
2006	32,723,000	10,505	3210	288,925
2011	34,342,800	15,615	4547	465,158
Чэхія (2012)	10,516,125	больш 4,000	4000	409,200

*Статыстычныя зьвесткі па Канадзе паводле перапісаў: National Household Survey, 1991, 2001, 2006, 2011. Canada.

Такім чынам, базуючыся на нашых разьліках, можна зрабіць наступныя высновы:

1. У далёкім замежжы можа пражываць каля 400-500 тыс. этнічных беларусаў.
2. Улічваючы, што на радзіме пражывае 7.9 млн, у блізкім замежжы 1.1 млн, у далёкім замежжы – 0.4-0.5 млн, то у сьвеце ёсьць каля 9.5 мільёнаў этнічных беларусаў.
3. Беларусы далёкага і блізкага замежжа разам (1.5-1.6 млн) складаюць прыблізна шостую частку (каля 16%) ад агульнай колькасьці беларусаў у сьвеце.

Спасылкі:

1. Мурзёнак Пётра Шляхі да нацыянальнай дзяржавы. II. Адносіны з суседзямі. Часопіс “САКАВІК”, №1, сакавік 2013, с. 12-29.
2. Bobrova Anastacia , Shakhotska Ludmila, Shymanovich Gleb Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Central and Eastern Europe. Final Country Report. Belarus. April 2012, Table 2.1, p.47. https://www.google.ca/?gfe_rd=cr&ei=iDRkU_2oF8uC8Qe46oHICw#q=social+impact+of+emigration+and+rural++Belarus
3. Kipel Vitaut “Belarusan Americans. Overview.” http://www.everyculture.com/multi/A-Br/Belarusan-Americans.html
4. Згуртаваньне Беларусаў Сьвету “Бацькаўшчына”. “Беларусы замежжа. Гісторыя”. http://zbsb.org/node/226
5. U.S. Census 2000. Profile of Selected Demographic and Social Characteristics: 2000. Population Universe: People Born in Belarus. (Source: U.S. Census Bureau, Census 2000 Special Tabulations (STP-159). http://www.census.gov/population/cen2000/stp-159/STP-159-Belarus.pdf
6. 2011 National Household Survey: Data tables. Ethnic Origin (264), Single and Multiple Ethnic Origin Responses (3), Generation Status (4), Age Groups (10) and Sex (3) for the Population in Private Households of Canada, Provinces, Territories, Census Metropolitan Areas and Census Agglomerations, 2011 National Household Survey.

Peter Murzenak: HOW MANY BELARUSIANS LIVE ACROSS THE WORLD

(abstract, magazine "SAKAVIK", June 2014, issue 6, pp. 25-29)

Based on calculations, it was estimated that:

1. About 400,000-500,000 Belarusians live far abroad.
2. Giving 7.9 millions Belarusians live in homeland, 1.1 million in the neighboring countries, and 0.4-0.5 million far abroad it results in about 9.5 million ethnic Belarusians in the whole world.
3. Belarusians living in other countries (1.5-1.6 million) consist approximately one sixth (about 16%) of the total number of Belarusians in the world.

Пётра Мурзёнак: МІГРАЦЫЯ БЕЛАРУСАЎ У КАНАДУ Ў ПАРАЎНАНЬНІ З КРАІНАМІ-СУСЕДЗЯМІ

У артыкуле паказана дынаміка зьменаў колькасьці беларусаў у Канадзе ў 1981-2011 г.г. у параўнаньні з выхадцамі з краін-суседзяў - Латвіі, Літвы, Эстоніі, Польшчы, Украіны і Расіі. Пры падрыхтоўцы матэрыялаў выкарыстаны зьвесткі перапісаў насельніцтва Канады (1981, 1986, 1991, 1996, 2001, 2006, і 2011 г.г.).

Напачатку прыводзім зьвесткі аб зьменах колькасьці мігрантаў у Канадзе за перыяд пасьля распаду Савецкага Саюза, з 1991 па 2011 г.г. (Табліца 1). Найбольш інтэнсіўным быў адносны прырост беларусаў (+12,735 чалавек; прырост у 5.5 разоў) і расіян (+391,670 чалавек; 3.5 разы), і менш інтэнсіўным – літоўцаў (+16,620 або +51%), палякаў (+269,985, +36%), латышоў (+6,910 або +34%), украінцаў (+196,870 або +19%) і эстонцаў (+1,930 чалавек або +9%). Прырост насельніцтва Канады склаў за гэты час 6,397,800 (+22.9%).

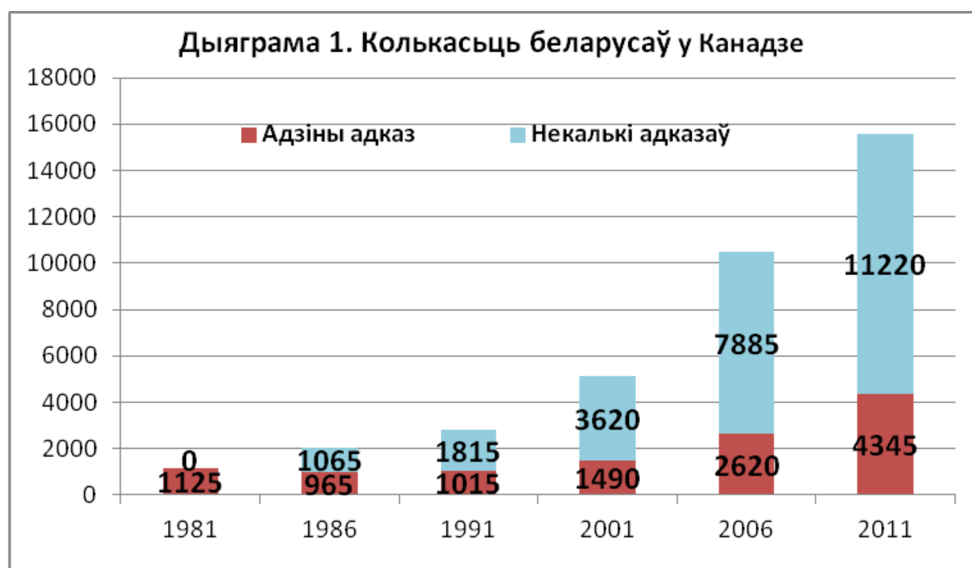
Параўноўваючы прырост колькасьці мігрантаў у Канадзе адносна колькасьці насельніцтва краіны-паходжаньня за 20 год, відавочна, што сярод краін-суседзяў беларусы найменей актыўныя ў міграцыйным плане, 134 чалавекі на 100,000 насельніцтва Беларусі. Найбольш актыўнымі былі палякі, 705 чалавек на 100,000 насельніцтва Польшчы (Табліца 1). Аднак, трэба ўлічваць, што павелічэньне колькасьці беларусаў магло ісьці і за кошт натуральнага прыроста, таму гэтыя разьлікі не ў поўнай меры адлюстроўваюць толькі сам міграцыйны працэс. Такім чынам, можна канстатаваць, што беларусы ў параўнаньні са сваімі суседзямі найбольш кансерватыўныя ў імкненьні міграваць за межы краіны. Чым гэта можа быць абумоўлена? Любоўю да сваёй зямлі, патрыятызмам, сацыяльнымі фактарамі, неінфармаванасьцю? Адназначнага адказу на гэта пытаньне няма, але калі казаць пра будаўніцтва нацыянальнай дзяржавы, то безумоўна, што гэта пазітыўная з’ява. Можна меркаваць, што пры адпаведных у краіне умовах эміграцыя беларусаў магла бы быць яшчэ меншай.

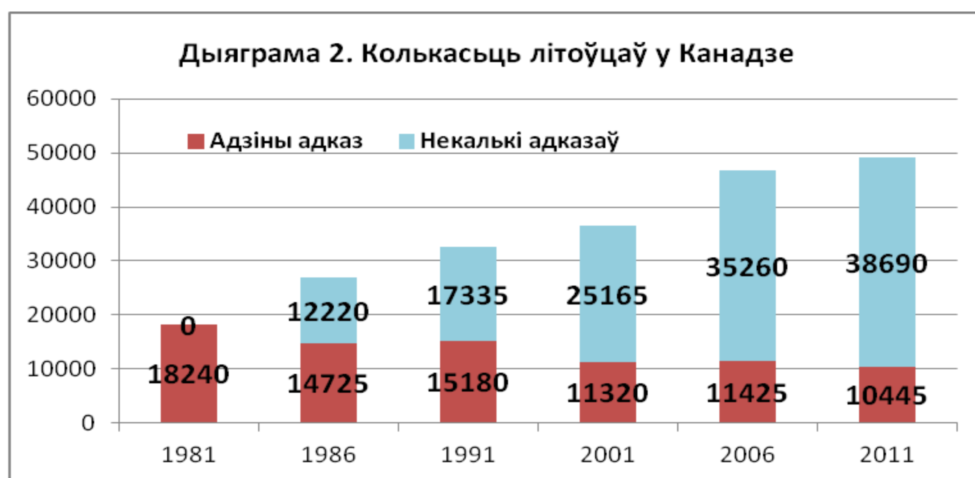
Табліца 1. Адносная колькасьць мігрантаў з Беларусі і краін-суседзяў

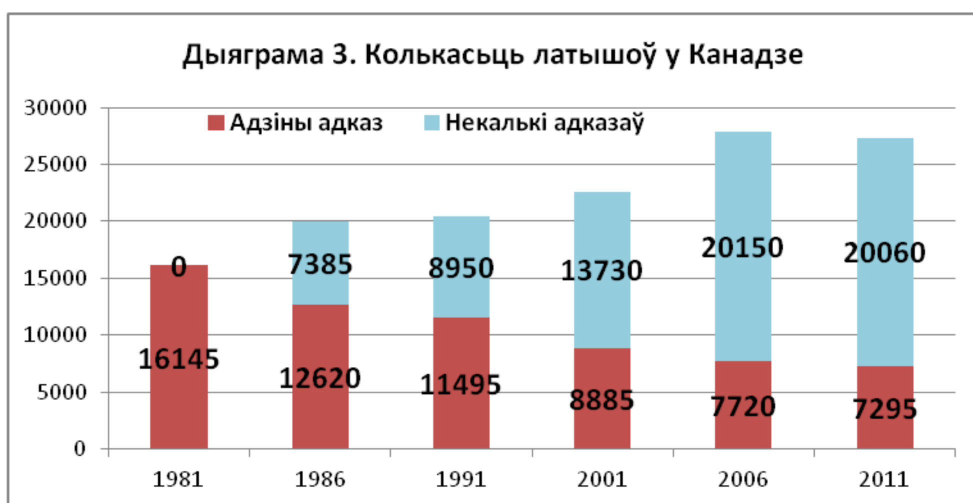
Краіна	Колькасьць мігрантаў у Канадзе			Насельніцтва краіны паходжаньня млн	Колькасьць эмігрантаў на 100.000 насельніцтва краіны паходжаньня
	1991	2011	Прырост за 20 год		
Беларусь	2,830	15,565	12,735 (+550%)	9.5 (2009)	134
Латвія	20,445	27,355	6,910 (+34%)	2.1 (2011)	329
Літва	32,515	49,135	16,620 (+51%)	3.0 (2011)	554
Польшча	740,715	1,010,700	269,985 (+36%)	38.3 (2012)	705
Расія	158,850	550,520	391,670 (+350%)	143 (2011)	274
Украіна	1,054,295	1,251,165	196,870 (+19%)	45.6 (2012)	432
Эстонія	21,255	23,185	1,930 (+9%)	1.3 (2011)	148

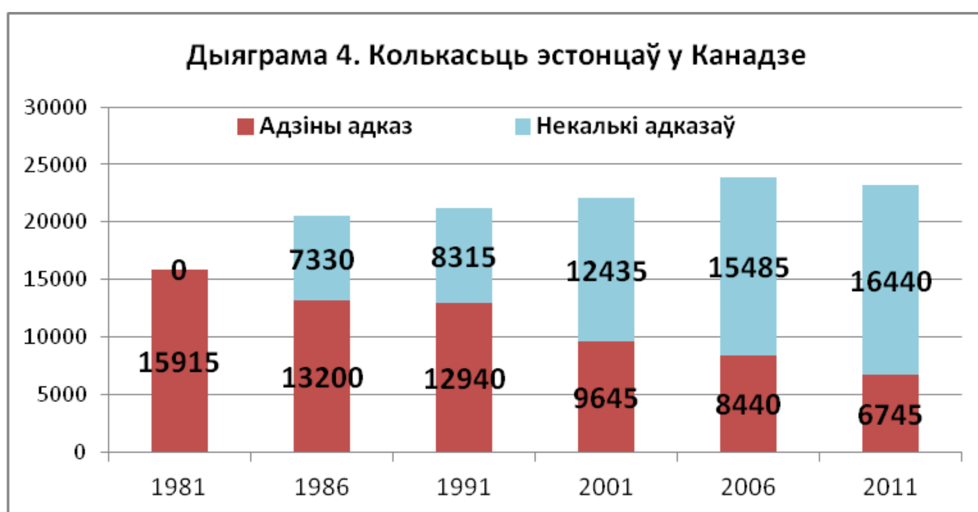
 ISSN 2291-4757

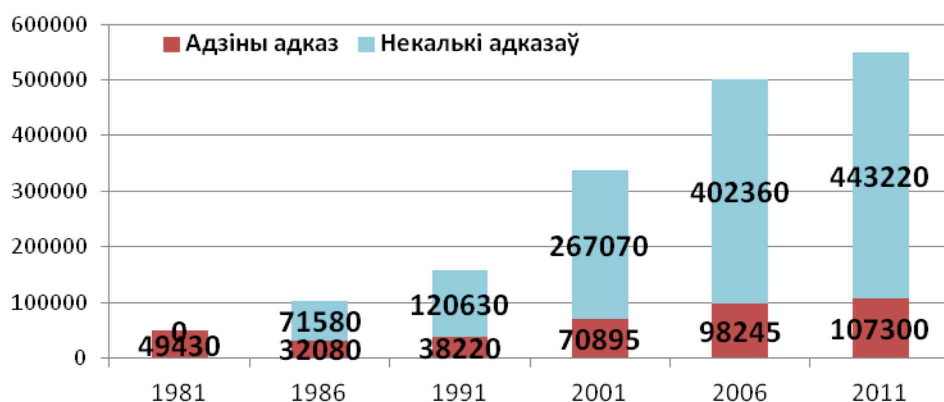
На Дыяграмах 1-7 паказана дынаміка зьменаў колькасьці беларусаў і прадстаўнікоў краін-суседзяў у Канадзе ў 1981-2011 г.г.; кожны слупок уключае людзей, якія давалі адзіны адказ на пытаньне аб этнічнай прыналежнасьці, напрыклад, беларус, ці некалькі адказаў, напрыклад, беларус і літовец (заўвага, у 1981 г. было толькі адно пытаньне аб этнічнай прыналежнасьці). З дыяграм бачна, што характар і якасны склад мігрантаў быў розным. Прырост беларусаў і расіян ішоў як за кошт людзей, якія давалі адзіны адказ аб сваёй этнічнай прыналежнасьці (беларус, рускі), так і за кошт людзей, якія на пытаньне аб этнічнай прыналежнасьці давалі некалькі адказаў (Дыяграмы 1, 5). У той жа час, доля мігрантаў эстонцаў, латышоў, літоўцаў, і украінцаў з адным адказам значна паменшылася за гэты перыяд, што пры адносна невялікім абсалютным прыросьце можа сьведчыць аб зьмяншэньні долі старой эміграцыі і аб ассіміляцыі з насельніцтвам Канады (Дыяграмы 2-4, 7). Трэба адзначыць таксама значны прырост колькасьці палякаў, якія назіраўся паміж 1986 і 1991 г.г. (Дыяграма 6).

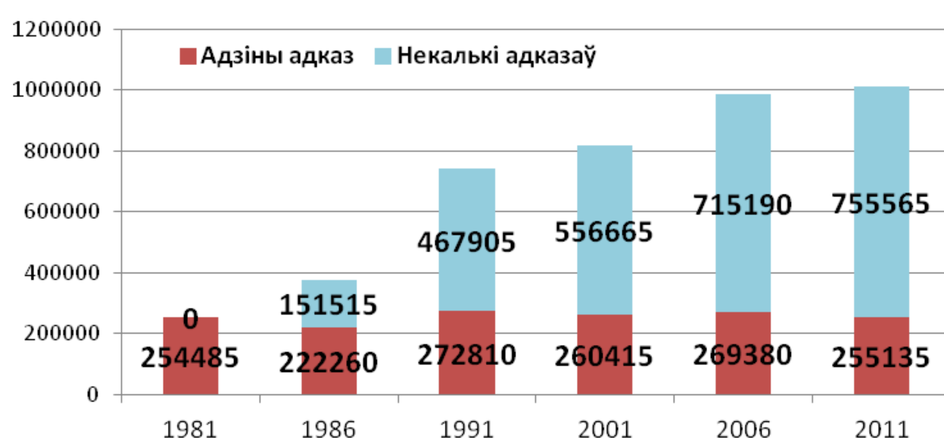

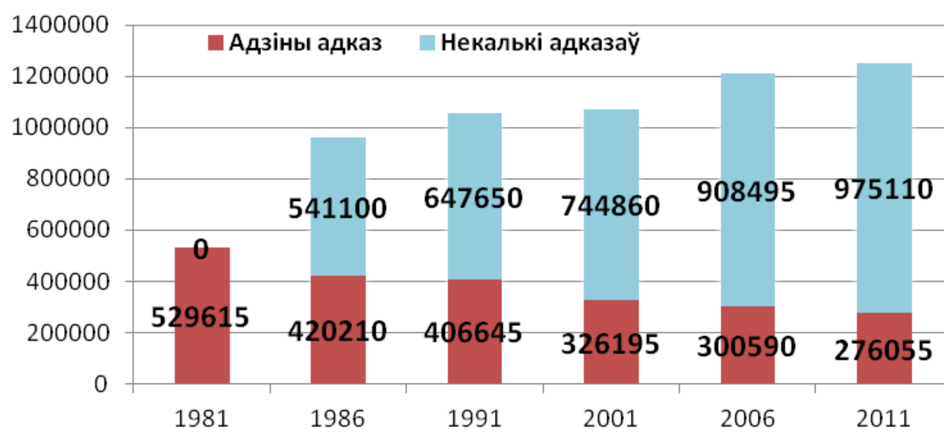

Дыяграма 2. Колькасьць літоўцаў у Канадзе
Адзіны адказ
Некалькі адказаў
60000
50000
40000
30000
20000
10000
0
0
18240
12220
14725
17335
15180
25165
11320
35260
11425
38690
10445
1981
1986
1991
2001
2006
2011

Дыяграма 3. Колькасьць латышоў у Канадзе
Адзіны адказ
Некалькі адказаў
30000
25000
20000
15000
10000
5000
0
0
16145
7385
12620
8950
11495
13730
8885
20150
7720
20060
7295
1981
1986
1991
2001
2006
2011

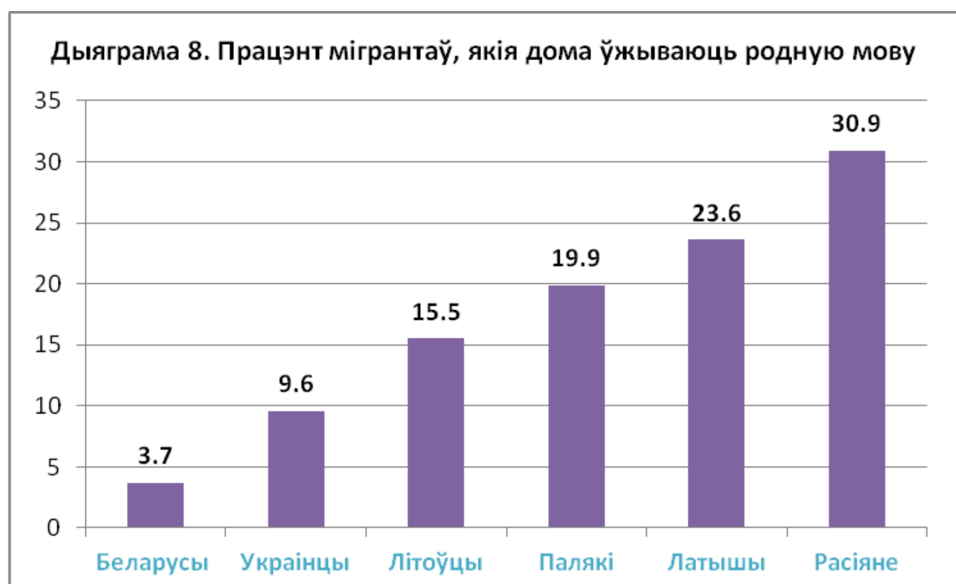

Дыяграма 4. Колькасьць эстонцаў у Канадзе
Адзіны адказ
Некалькі адказаў
30000
25000
20000
15000
10000
5000
0
0
15915
7330
13200
8315
12940
12435
9645
15485
8440
16440
6745
1981
1986
1991
2001
2006
2011

Дыяграма 5. Колькасьць расіян у Канадзе
600000
500000
400000
300000
200000
100000
0
Адзіны адказ
Некалькі адказаў
0
49430
71580
32080
120630
38220
267070
70895
402360
98245
443220
107300
1981
1986
1991
2001
2006
2011

Дыяграма 6. Колькасьць палякаў у Канадзе
1200000
1000000
800000
600000
400000
200000
0
Адзіны адказ
Некалькі адказаў
0
254485
151515
222260
467905
272810
556665
260415
715190
269380
755565
255135
1981
1986
1991
2001
2006
2011

Дыяграма 7. Колькасьць украінцаў у Канадзе
1400000
1200000
1000000
800000
600000
400000
200000
0
Адзіны адказ
Некалькі адказаў
0
529615
541100
420210
647650
406645
744860
326195
908495
300590
975110
276055
1981
1986
1991
2001
2006
2011

На пытаньне, якой мовай вы карыстаецеся дома (Канада, Перапіс 2011), толькі 3.7% беларусаў далі станоўчы адказ (Дыяграма 8). Гэтыя лічбы адпавядаюць стану ўжываньня роднай мовы ў Беларусі (Карней, 2013; Мурзёнак, 2013). Толькі крыху лепш была справа з матчынай мовай у украінцаў (9.6%); найбольшы працэнт адзначаны для людзей, якія карысталіся дома рускай мовай (30.9%). Трэба адзначыць, што прадстаўленыя лічбы адлюстроўваюць перш за ўсё становішча ў Канадзе, а не на радзіме; многія эмігранты прымаюць правілы жыцця краіны-пражываньня, Канады, ассімілюючыся і нават адмаўляючыся ад сваіх вытокаў.

Беларусы ў значнай большасьці, 95%, пражываюць у 4-х правінцыях Канады (2011): Антарыё (8,785; 56%), Брытанская Калумбія (2,135), Альберта (1,965), і Квебек (1,895) (Табліца 2). 40% беларусаў пражывае ў Таронта (Табліца 3). У Табліцах 2 і 3 уключаны зьвесткі для мігрантаў з іншых краін Усходняй Еўропы.

Табліца 2. Колькасьць мігрантаў з Усходняй Еўропы ў некаторых правінцыях Канады па перапісу 2011 г.

	Ontario	**Alberta**	**BC**	**Quebec**
Eastern European origins	1,219,960	638,385	515,665	206,360
Bulgarian	15,500	2,300	3,195	8,520
Беларусы	**8,785**	**1,965**	**2,135**	**1,895**
Czech	39,800	18,910	19,570	5,675
Czechoslovakian, n.o.s.	14,380	9,470	7,860	1,960
Estonian	**14,770**	**2,860**	**3,855**	**755**
Hungarian	148,960	52,025	51,025	22,955
Latvian	**16,320**	**2,985**	**4,115**	**1,730**
Lithuanian	**29,315**	**5,310**	**5,735**	**5,155**
Moldovan	2,645	690	735	3,775
Polish	**475,565**	**174,380**	**133,505**	**65,445**
Romanian	85,115	29,425	28,330	41,605
Russian	**186,940**	**99,780**	**120,835**	**45,115**
Slovak	38,240	10,085	9,950	4,115
Ukrainian	**342,005**	**345,410**	**203,585**	**32,265**

Табліца 3. Колькасьць мігрантаў з Усходняй Еўропы ў некаторых гарадах Канады па перапісу 2011 г.

	Toronto	**Edmonton**	**Vancouver**	**Calgary**	**Winnipeg**	**Montreal**	**Ottawa-Gatineau**
Eastern European origins	541,280	236,300	230,615	183,545	176,295	175,545	83,670
Bulgarian	10,560	815	2,305	1,105	165	7,510	1,670
Беларусы	**6,215**	**700**	**1,420**	**980**	**405**	**1,645**	**995**
Czech	15,220	5,320	9,790	6,755	2,915	4,585	4,130
Czechoslovakian, n.o.s.	4,570	2,620	2,760	2,405	1,595	1,485	875
Estonian	7,880	840	2,095	985	285	625	760
Hungarian	56,045	13,160	23,455	19,990	6,635	19,440	8,135
Latvian	**8,690**	**1,005**	**1,980**	**1,020**	**725**	**1,485**	**1,115**
Lithuanian	**15,590**	**1,900**	**2,980**	**2,035**	**1,140**	**4,425**	**1,950**
Moldovan	2,100	105	540	450	70	3,685	200
Polish	**214,460**	**68,850**	**63,645**	**50,905**	**58,440**	**53,490**	**31,920**
Romanian	41,165	9,460	15,555	10,645	3,715	38,080	6,270
Russian	**118,090**	**26,055**	**51,510**	**34,245**	**25,420**	**40,765**	**13,645**
Slovak	13,840	2,670	6,155	3,940	1,295	3,230	2,525
Ukrainian	**130,355**	**148,160**	**84,640**	**81,660**	**115,230**	**26,695**	**23,885**

Заключэньне

1. Колькасьць беларусаў у Канадзе ў 2011 г. ў параўнаньні з 1991 г. вырасла у 5.5 разоў, з 2,830 да 15,565 чалавек.
2. У 2011 г. 95% беларусаў пражывала у 4-х правінцыях Канады: Антарыё (8,785; 56%), Брытанская Калумбія (2,135), Альберта (1,965), і Квебек (1,895). 40% беларусаў пражывала ў Таронта (6,215).
3. Адносны прырост колькасьці людзей з Беларусі ў Канадзе за перыяд з 1991 па 2011 г.г., у параўнаньні з суседзямі, найменшы (134 чалавекі на 100.000 жыхароў Беларусі; Эстонія – 148, Расія – 274, Латвія – 329, Украіна – 432, Літва – 554, Польшча – 705). Базуючыся на зьвестках па Канадзе, можна меркаваць, што беларусы даволі кансерватыўныя ў сваіх міграцыйных імкненьнях.
4. Доля беларусаў у Канадзе, якія ўжываюць родную мову дома, невялікая (3.9%) і адлюстроўвае сітуацыю з Мовай на Радзіме (для параўнаньня: украінцы – 9.6%, літоўцы – 15.5%, палякі – 19.9%, латышы - 23.6%, рускія – 30.9%).

Спасылкі

1. 2011 National Household Survey: Data tables. Ethnic Origin (264), Single and Multiple Ethnic Origin Responses (3), Generation Status (4), Age Groups (10) and Sex (3) for the Population in Private Households of Canada, Provinces, Territories, Census Metropolitan Areas and Census Agglomerations, 2011 National Household Survey.
2. Карней Ігар, 2013   Паводле А. Тараса 98% насельніцтва Беларусі чытае і думае на расейскай мове. Радыё”Свабода”, 21 верасьня 2013 г.
3. Мурзёнак Пётра, 2013   Шляхі да нацыянальнай дзяржавы. III. Моўнае пытаньне. “САКАВІК”, №1, сакавік, 2013, с. 23-28.

Peter Murzenak: MIGRATION OF BELARUSIANS TO CANADA IN COMPARISON WITH NEIGHBOUR COUNTRIES

(abstract, magazine "SAKAVIK", June 2014, issue 6, pp. 30-39)

1. The number of Belarusians in Canada in 2011 compared to 1991 increased 5.5 times, from 2,830 to 15,565 people.
2. In 2011, 95% of Belarusians lived in four Canadian provinces: Ontario (8,785, or 56%), British Columbia (2,135), Alberta (1,965), and Quebec (1,895). Forty percent of Belarusians live in Toronto (6,215).
3. Relative increase in the number of people of Belarus in Canada from 1991 to 2011, compared to its neighbours, was the smallest (134 per 100 thousand inhabitants of Belarus; compared to Estonia - 148, Russia – 274, Latvia - 329, Ukraine - 432 Lithuania - 554, Poland - 705). Based on data from Canada, we can assume that the Belarusians are quite conservative in their migration aspirations.
4. The proportion of Belarusians in Canada who use their native language at home is quite small (3.9%) and reflects the language situation in the homeland (for comparison Ukrainians - 9.6%, Lithuanians - 15.5%, Poles - 19.9%, Latvians - 23.6%, Russians - 30.9%).

Вацлаў Ластоўскі: **ШТО ТРЭБА ВЕДАЦЬ КОЖНАМУ БЕЛАРУСУ?**

Вацлаў Ластоўскі
(1883-1938)

Редакция решила дать перевод на русский язык известной статьи Вацлава Ластовского 'Что нужно знать каждому белорусу?'. Почему на русский язык? Белорусский язык - основной язык журнала “САКАВІК: КУЛЬТУРА, НАЦЫЯ”, но мы размещаем материалы на любом языке, если тема касается направления журнала (с обязательной подачей короткого содержания на родном языке). Однако, решение о переводе В. Ластовского на русский язык идет не от хорошей жизни. Во-первых, людей, которые читают, становится все меньше. Во-вторых, реалии таковы, что белорусы читают в основном русскоязычную литературу (на рынке Беларуси 85% книг печатается не на родном, а на русском языке). Подход редакции такой, что если переводом на русский язык заинтересуется хотя бы один человек, который не стал бы читать его на белорусском, то это следует делать. Борьба должна быть за каждого белоруса, у которого еще может проснуться желание не только писать в анкете, что он белорус (возможно только чувствуя себя гражданином Беларуси или свою территориальную принадлежность к стране), но и вести себя как белорус.

Многие идеи Ластовского, отраженные в его статье, опубликованной почти сто лет назад, до сих пор актуальны для белорусов (перевод дается не полностью, а только тех его частей, которые созвучны современности, за исключением может быть раздела о семье). Статья В. Ластовского написана в виде вопросов и ответов на них.

Более подробно о жизни и творчестве Вацлава Ластовского Вы можете прочитать на линке. В конце перевода Вы найдёте оригинальное стихотворение А. Зязюли (1878-1921) "Ніколі", включённое В. Ластовским в его статью как “Прысяга беларуса”.

Вацлав Ластовский: ЧТО НУЖНО ЗНАТЬ КАЖДОМУ БЕЛАРУСУ?

- Являются ли белорусы народом?

- Да, белорусы являются народом, так как имеют свой язык, заселяют сплошной массой одну территорию, имеют свою древнюю историю, культуру, обычаи, представляют собой отдельный физический и духовный тип, проявляли и проявляют свою национальную сознательность и волю, стремясь к лучшей самостоятельной жизни.

- Какие обязанности у белоруса по отношению к своему народу и краю?

- Белорус должен любить свой край, свою речь и не отрекаться от них. Должен заботиться, чтобы в белорусском крае развивались благополучие, белорусская культура, и чтобы весь народ был счастливым**.** Ради блага своего народа и края белорус должен быть готовым на величайшие жертвы, даже отдать жизнь.

- Какой наш язык?

- Наш язык один из чистейших в славянской семье языков. Он хороший, благозвучный, очень напевные и гибкий, что очень заметно в поэзии и пении. Это всё потому, что язык наш сохранил старинный славянский характер, он - как мать в славянской семье языков. На него, как дети к матери, похожи все славянские языки: московский, сербский, чешский, украинский, польский и др. Враги нашего народа лгут, что язык наш не самобытный, когда говорят 'это мешанина московского и польского языков'. Так могут говорить только наши недоброжелатели или тёмные люди. Много ученых людей разных национальностей обучались нашему языку и писали о нём учёные книги, и все они в один голос говорят, что язык белорусский совершенно самобытный, отдельный язык, такой же отличительный славянский язык, как польский или московский. В старину наш язык был одним из самых культурных восточнославянских языков, на нём говорили князья наши, князья и вельможи Великого Княжества Белорусского (литовского), и короли польские. Белорусский язык был языком дипломатов на востоке Европы. На белорусском языке в Великом Княжестве Белорусском (литовском) писались все законы, велись все дела в правительстве и судах, проходили сеймы и др. От тех времен сохранилось немало документов, книг, грамот и все они написаны на нашем чистейшем белорусском языке.

- Почему другие белорусы стараются говорить на чужом языке вместо своего?

- Те белорусы, которые стараются говорить на чужом языке, избегая своего, бывают или негодники-душепродавцы либо перевёртыши, или просто люди тёмные, которых опутали враги нашего народа. Первые не говорят по-белорусски ради своей личной пользы, так как пошли в наёмники к чужакам и работают совершенно сознательно в ущерб белорусскому народу, чтобы его погубить. Другие не говорят через темноту свою, ибо поверили нашим врагам, что наш язык 'некрасивый', 'простой' и идут за различными нашими недоброжелателями, как овцы на бойню. Обязанность каждого сознательного белоруса с первыми - врагами - бороться, а вторых - тёмных - просвещать, объясняя им правду, научая истории нашей и распространяя белорусское печатное слово.

- Что бы случилось, если бы мы забыли свой родной язык?

- Если бы мы наш родной язык забросили, забыли, а приняли чужой, тогда бы исчез наш след на земле.

Наш поэт Франтишек Богушевич (Мацей Бурачок) в предисловии к 'Белорусской Дудке' говорит «Много было таких народов, утративших сначала свой язык, как у того человека перед смертью, который теряет речь, а потом и вовсе вымерли. Не оставляйте же языка нашего белорусского, дабы не умереть! Люди узнают людей по облику или по одежде, которую носят. Так и язык - он есть лицо и одежда души человеческой».

Кто не ценит родной язык, тот не чтит ни самого себя, ни свой род, ни своих дедов - родителей, которые говорили на этом языке. А кто стесняется своего языка, достоин того, чтобы и его добрые люди стеснялись, как урода, чтобы его презирали, как недочеловека, так как стесняясь родного языка, он обижает не только дедов - отцов своих, но и весь народ. Справедливый, добрый человек никогда не стесняется родного языка. Он сам говорит на родном языке и следит, чтобы другие его ценили.

- Какое наше прошлое?

- Наше прошлое - это беспрерывная борьба за лучшую участь и свободу нашего народа.

В давние времена белорусы жили самостоятельно и всегда управляли жизнью общества через вече, народные собрания. Старейшины нашего народа советовались и решали все вопросы по согласию. Позже белорусы начали выбирать себе князей, которым поручали руководство государством. Наши князья имели свою великокняжескую столицу в Полоцке, а удельные князья были в Витебске, Минске, Друцке, Смоленске, Турове, Гродно, Чернигове и во многих других городах. Около XIII века Беларусь была разделена на много мелких княжеств, а это потому, что после смерти отца-князя сыновья делили 'вотчину', как сейчас, например, делятся у нас в деревнях крестьяне. От этого народ белорусский очень ослаб и чуть было не попал под власть чужаков, но позже белорусские земли были вновь объединены и белорусское государство возникло в форме Великого Княжества Литовского (Белорусского).

Важнейшими из наших князей были Рогволод, который княжил в Полоцке в X веке, Изяслав, Брячислав, Всеслав и др. Наиболее прославился Всеслав: в его честь и свои и чужие составляли песни-похвалы. В одной древней песне говорится 'Князь Всеслав людей судил, города в порядок приводил'.

Из рода наших князей были и князья Великого Княжества Белорусского (Литовского), которое объединило все белорусские, а также литовские и украинские земли. Из тех князей наиболее прославились Миндовг, Гедимин, Альгерд, Витовт, Казимир и другие. Альгерд ходил войной на Москву и, обретя ее, щит свой прибил на Московских воротах. Витовт прославился мудростью и силой. Он хотел короноваться на короля белорусского, но поляки отняли у послов золотую корону, которую прислал ему папа римский на коронацию. Из рода белорусских князей происходили и короли польские (Ягеллоны). И Владислав Ягелло, который был королем польским, до конца жизни своей не умел говорить по-польски, а только по-белорусски, и не удивительно, потому что мать его была княгиней Витебской, он вырос в Витебске и был там князем.

В Великом Княжестве Белорусском (Литовском), которое было белорусским государством, белорусский язык был государственным, деловым. На белорусском языке проходили все суды и сеймы, писались все документы, на белорусском языке говорили все паны, вельможи, князья, на белорусском языке учились в школах и молились в церквах и костёлах. Словом, вся жизнь, весь строй, обычаи были белорусскими.

Позднее к белорусскому государству присоединилась и Польша, как равная с равным и свободная со свободным. Соединение это произошло для того, чтобы легче было отражать совместными силами нападения татар, московитов и других врагов. Но, к сожалению, это объединение добра Беларуси не принесло. Поляки помощи в войнах не давали, да постепенно отбирали у белорусов свободу и равенство, запрягая белорусский народ в барщину и ополячивая господ и духовенство. В результате 200 лет 'вольности' и 'равенства' с поляками белорусы стали порабощённым народом без своей письменности, без государственного и

общественного права. В Польше не было порядка, и поэтому в конце XVIII века она, и вместе с ней Беларусь, была разделена между Россией, Австрией и Германией. Белорусы после раздела попали из огня да в полымя - из польских - в 'братские' московские обоймы. После польского господства белорусы еле остались живы, а тут московские 'братья' начали еще больше их подавлять, чтобы стереть след белорусского народа и омоскалить всех белорусов. Поляки тянули белорусов-католиков к себе, а москали снова тащили к себе белорусов православных. Одни и вторые старались, чтобы белорусы забыли, что они белорусы, что они отдельный народ, что наша земля - наша, не московская или польская, и что те здесь волчьим правом стали хозяевами. Но народ наш и в этой чужеземной напасти обнаружил необычайные живучесть и силу. Никакие польские путы, никакие московские нагайки и остроги не смогли отнять у нашего народа его драгоценного клада - родной белорусский язык. Все, что они могли отобрать, отобрали: и школы, и церкви, и костёлы, и землю, и леса, и реки и города, и богатство, а языка, однако, у нашего народа отобрать не смогли! А если наш народ сохранил язык, то он живет и будет жить. Через язык наш народ сумеет возродиться и снова стать большим, сильным и славным.

- Какая вера у белоруса?

- Белорусы все христианской веры, часть из них православные, а часть - католики. В старину много было среди белорусов униатов, принявших церковную общность, то есть, они молились по восточному обряду, но главой своих святынь считали Папу Римского, а не патриарха Константинопольского. Когда белорусы попали под власть России, московское правительство упразднило унию. То же московское правительство одновременно подчинило себе Православную Церковь Беларуси и через нее всеми силами старалось русифицировать белорусов. Католический Костёл в Беларуси вновь попал под польское влияние и через него поляки всеми силами старались белорусов ополячить. Таким образом, чужаки полонизировали, русифицировали и делили белорусов на два враждебных религиозных лагеря. Вот почему сейчас белорусы должны стараться, чтобы Православная Церковь и Католический Костёл в Беларуси не служили чужим российским и польским интересам, а чтобы они творчески служили белорусскому народу, то есть, нужно, чтобы в храмах наука, религиозные песнопения происходили по-белорусски, чтобы там прививалась любовь к своему белорусскому краю, белорусскому языку, белорусским обычаям, белорусской культуре, чтобы в храмах поощряли людей к моральной жизни и плодотворному труду на благо белорусскому народу. При этом нужно знать, что вера, или как говорят, религия, не мешает людям хранить народное единство. Так, к примеру, среди немцев есть католики, лютеране, кальвинисты и они образуют один немецкий народ. Белорусы, православные и католики, также составляют один белорусский народ.

- Может ли вера определять народность?

- Нет, вера это одно, а народность, национальность – это другое, поэтому вера не может означать народности. Например, среди немцев есть католики, лютеране и кальвинисты, однако они представляют отдельный народ, немецкий. Католической веры итальянцы, французы, есть англичане, немцы, белорусы, но это разные, чужие между собой народы.

Все белорусы, православные ли они или католики, равные дети одной матери-Беларуси. Поэтому нам надо жить между собой в согласии и взаимно уважать одну и другую веру, потому что мы все родились белорусами, а православными, или католиками стали после Крещения. Подобно и партийными люди становятся куда позже, но все это не мешает нам быть хорошими белорусами и вместе стоять за народную свободу, за лучшее будущее всего нашего народа и края.

- Чего мы желаем для своей Родины?

- Каждый из нас любит Беларусь и хотел бы видеть ее счастливой. А это может случиться тогда, когда все белорусы будут сознательными сынами своего народа, и когда сами белорусы будут хорошо хозяйничать на своей земле. Для этого не только самим нужно любить Родину и работать для её блага, но надо еще обучать и привлекать к этому всех белорусов, с которыми встречаешься, пробуждать в них эти высокие хорошие чувства.

- Какая патриотическая обязанность каждого белоруса?

- Святая обязанность каждого белоруса всегда и везде принадлежать к своему народу, радеть о чести своей нации и внимательно выполнять всё, что относится к укреплению и просвещению нашего народа.

Так будем же заботиться о родном крае, следить за своими обязанностями перед ним. Будем стараться, чтобы имя Белорус всегда, у всех народов встречалось с почётом.

- Какие обязанности белоруса в семье?

- Первая обязанность, чтобы в белорусской семье говорили и молились на белорусском языке и чтобы соблюдались белорусские обычаи и традиции; чтобы на здании, на вещах и во всем, что есть у Господа, проявлялся белорусский характер: всякие узоры, рисунки, вышивки должны быть в белорусском вкусе. В каждой белорусской семье должны быть белорусские журналы и книжки, так как плох тот

белорус, который читает в своей семье не свою белорусскую, а чужую, на чужом языке газету.

Продолжением семьи для молодежи является школа. Белорусская семья должна стараться, чтобы дети ее учились в белорусской школе. Чужая школа до сих пор обучала белорусских детей любить чужое и унижать свое родное и свой народ, свой язык и обычаи. Чужая школа растила из наших детей людей чужих для нашего народа. Вот почему, каждый патриот должен делать всяческие усилия, чтобы везде, где живут белорусы, были белорусские начальные, средние и высшие школы. Семья - это основа, фундамент нации, а школа - её будущее. Белорусский патриот должен заботиться еще и о том, чтобы в белорусских семьях пели белорусские песни, а также, чтобы петь патриотические белорусские песни обучали в школах.

Белорус должен жениться только на белорусске, а белоруска должна выходить замуж только за белоруса. Так должны мы делать не только для того, чтобы сохранить чистоту своей расы, но и для того, чтобы в наших семьях царило согласие. В семейной жизни нет ничего хуже, как смешанные национальные пары. Такая смешанная семья преимущественно всегда ссориться. Часто бывает так, что жена белоруса - полька, русская, или литовка - удерживает своего мужа в его белорусских национальных стремлениях, от белорусского национального труда и борьбы, не полезных для нации жены. Мало того, преимущественно в таких семьях, как мать, так и отец, каждый хочет воспитывать своих детей по-своему. Дети, в результате, остаются на распутье, а такого у нас не должно быть.

Белорусская семья должна воспитывать белорусских детей в белорусском национальном духе, прививая им любовь и уважение к своему краю, к своему народу, к своим народным песням, сказкам, к родному белорусскому языку. В наших белорусских семьях не может быть раздвоений и колебаний, а должны царить гармония и согласие. При этом родители должны стараться одевать детей в белорусские народные одежды: вышитые рубашки, блузки, юбки, платья. Да и вообще, всем белорусам не нужно сторониться своих национальных белорусских уборов, одежды, особенно в праздники, надо их носить демонстративно. Нужно носить вышитые льняные рубашки (сорочки), белорусские национальные галстуки (краватки), делаемые из белорусских поясов, костюмы и пальто самотканые и т. д. Особенно же стройно выглядят женственные платья из льняного волокна с белорусскими народными вышиванками. Погоня за модным ситцем должна закончиться, ведь наши самотканые изделия лучше и краше ситца. Чужаки нашими тканями, поясами, нашими нарядами давно уже восхищаются, охотно их покупают, носят и хвалятся ими, в то время как всё это не имеет должной цены и почета у нас белорусов. Сейчас самое время, чтобы мы свои национальные богатства также надлежащим образом почитали и ценили.

Наша гордость

Мы гордимся тем, что мы белорусы, кривичи, ведь мы способный народ. Из нашего народа вышло много знаменитых людей, за которых имеют перед нами никогда не выплаченный долг и поляки (Костюшко, Мицкевич, Сырокомля, Крашевский, Монюшко и др.), и москали (Достоевский, Глинка и др.), и другие наши соседи. О нашей способности свидетельствуют также наши обычаи и традиции, наши песни и сказки, наше строительство, всякие культурные памятники и др.

Мы гордимся своим языком ибо наш язык мелодичный, богатый и очень органичен песням и поэзии. К тому же он - один из чистейших славянских языков.

Мы гордимся своей песней. У белорусов много прекрасных песен. Мелодии наших песен очень богаты и отражают душу нашего народа. Наша народная песня занимала одно из важнейших мест между песнями всех народов мира. Ею интересуются ученые люди чужих народов. Белорусские народные песни использовали и включали в свои произведения такие известные композиторы, как Римский-Корсаков, Глинка, Монюшко, Мусоргский, Карлович, Шиманский, Гречанинов и др.

Мы горды своим народом. Всякий другой народ, живя в таких тяжелых обстоятельствах, выпавших на нашу долю, погиб бы, а наш народ проявил чрезвычайную жизненную силу. Он перенес всякие несчастия, лихолетья и напасти и сохранил в себе свой родной язык и любовь к своей Родине, Беларуси. Наш народ любит правду и красоту - он спокойный и здравомыслящий, и при этом позитивный и твердый. Мы горды своей историей, потому что наша история - это непрерывная борьба за свободу, борьба за сохранение своей национальной души. При этом, мы никогда не зарились на чужое. Наша история - это Гольгота нашего народа, которая делает ему честь и славу.

Мы горды за свою родную землю. Наша Отчизна - красивый край. Много в ней красоты: хорошая у нас весна и лето, осень и зима. Наши пущи, леса и просторы воспеты поэзией, в которой видится наше прошлое.

Одним словом, мы горды тем, что мы белорусы.

Мы гордимся своими борцами-белорусами, своими национальными героями, которые боролись за лучшую долю белорусского народа, которые на алтарь Отчизне отдали свои жизни, такие как Кастусь Калиновский, Игнатий Гриневицкий, Слуцкие Повстанцы, Всеволод Игнатовский, Язэп Лёсик, и много-много других. Мы гордимся их работой, мы все будем работать и бороться на благо своего края. Мы будем также как и они, верить в то, что народ наш белорусский будет счастливым,

радостным, что минует его доля злая и будет время, когда заживет он в достатке, в благополучии, спокойно, своей белорусской жизнью.

Прысяга беларуса

Над гонар і славу,
Народную справу
Над чары каханьня
І пераканаьне,
Што розум дыктуе,
Заўсёды я волю,
Ня здраджу ніколі.

Хай хмара навісьне
Над соннай зямлёю,
Хай гора прыцісьне
Зялезнай рукою, -
Я роднае мовы,
Ня кіну ў нядолі,
Ня здраджу ніколі.

Бушуе хай бура,
Віхор хай злуецца.
Хай вецер панура
Завые на рэчцы, -
Я роднага краю,
Што рвецца да волі,
Ня здраджу ніколі.

Хай гром з пярунамі.
Грыміць і страляе,
Маланка агнямі
Хай бліскае, зьзяе, -
Свайго я народу -
Бяз хлеба і волі -
Ня здраджу ніколі.

Хай срэбра, дукаты
Мне сыплюць пад ногі
І скажуць: "Багаты
Будзь! Кінь род убогі!".
Я плюну з пагардай,

Народу-ж і волі
Ня здраджу ніколі.

Да самага скону
Усякім прымусам
І сіле прыгону
Скажу: "Беларусам
Па век застануся".
Свае ўласнай волі
Ня здраджу ніколі!

"Ніколі" - верш А. Зязюлі.

Пераклад Пятра Мурзёнка

Vaclau Lastouski: WHAT IS NECESSARY TO KNOW TO EACH BELARUSIAN?

(abstract, magazine "SAKAVIK", June 2014, issue 6, pp. 40-50)

Editorial board has decided to give a translation of the well-known article of Vaclau Lastouski "What is necessary to know to each Byelorussian?" into Russian. Why into Russian? The Belarusian language is the basic language of magazine "SAKAVIK: CULTURE, NATION", but we place materials in any language if the subject matter concerns directions of magazine (with mandatory supply of a short content on the native language). However, the decision about translation of Lastouski' article into Russian goes not from a good life. First, peoples who read, become ever less. Secondly, realities are those, that Belarusians read basically the Russian literature (in the market of Belarus 85% of books is printed not in native but in Russian language). The approach of editorial board is a such, that if even one person will become interested in translation of this article into Russian, while would not began to read it on Belarusian, it is necessary to do it. Struggle should be for everyone Belarusian, at which the desire can else wake up not only to write in the questionnaire that he is the Belarusian (it is possible only feeling himself as a citizen of Belarus or as being relevant to the country territory) but also to behave as the Belarusian.

Many Lastouski' ideas reflected in its article and published almost hundred years ago are actual for Belarusians till now (translation is given not completely but only those its parts which are conformable the present, except maybe for section about family).

Наступны нумар часопіса «САКАВІК» выйдзе ў верасьні 2014 года.